

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

JAZYKOVÝ REŽIM BELGICKÉHO KRÁLOVSTVÍ: TEORIE A PRAXE

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Ivo Petřů, Ph.D.

Autor práce: Soňa Kalivodová

Studijní obor: FJEMO

Ročník: 3.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponent práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 16. 5. 2012

.....
Soňa Kalivodová

Na tomto místě bych ráda poděkovala za trpělivost, ochotu, vstřícnost a cenné rady, které mi pan JUDr. Mgr. Ivo Petru, PhD. při psaní této práce věnoval.

Anotace

Tématem této bakalářské práce je Jazykový režim Belgického království: teorie a praxe. První část slouží k lepšímu pochopení problematiky a tvoří ji dvě kapitoly. V první kapitole je stručně popsána historie Belgie a ve druhé kapitole pak její správní uspořádání.

Druhá část práce se zabývá rozбором zákonů upravujících užití jazyků v těch nejdůležitějších oblastech. V závěru je vyhodnoceno, zda zákony rozebrané v předchozí kapitole dostatečným způsobem upravují užití jazyků v zemi, či nikoli.

Abstract

The topic of this bachelor work is the language regime of the Kingdom of Belgium: theory and practice. The first section serves for a better understanding of the issue and consists of two chapters. The first chapter briefly describes the history of Belgium and the second chapter describes its administrative structure.

The second section of this work is concerned with the analysis of the languages' regulating laws in the most important domains. In conclusion, there is evaluated whether the laws analysed in the previous chapter regulate the use of languages sufficiently or not.

Obsah

1 Úvod	9
2 Stručná historie Belgie	11
2.1 Před rokem 1830.....	11
2.2 Od vzniku Belgického království po rok 1914.....	11
2.3 Od první světové války do konce druhé poloviny dvacátého století	12
2.4 Určení jazykové hranice a reforma státu	14
3 Správní uspořádání Belgie.....	15
3.1 Federativní stát	15
3.1.1 Zákonodárná moc	16
3.1.2 Výkonná moc.....	17
3.1.3 Soudní moc.....	18
3.2 Regiony.....	18
3.2.1 Region valonský.....	18
3.2.2 Region vlámský.....	19
3.2.3 Region bruselský	19
3.3 Provincie.....	19
3.3.1 Pravomoci provincií.....	19
3.3.2 Instituce provincií.....	20
3.4 Obce	20
3.5 Jazykové regiony	20
3.6 Komunity	21
3.6.1 Vlámská komunita.....	22
3.6.2 Francouzská komunita	23
3.6.3 Komunita německé řeči	23
4 Legislativa určující jazykový režim.....	24
4.1 Ústava Belgického království.....	24
4.1.2 Použití jazyků v Belgii	24
4.1.3 Zvláštní zákon o ústavních reformách z 8.sprna 1980	25
4.2 Jazykový režim ve školství	25
4.2.1 Vyučovací jazyk	25
4.2.2 Výuka druhého jazyka	26
4.2.3 Jazyková znalost zaměstnanců vzdělávacích zařízení	27

4.2.4 Dekrety Francouzské komunity upravující oblast školství	27
4.3 Užití jazyků ve státní správě	28
4.3.1 Užití jazyků na místních úřadech.....	28
4.3.2 Užití jazyků na regionálních úřadech	30
4.3.3 Užití jazyků na centrálních úřadech	31
4.3.4 Užití jazyků na úřadech v zahraničí	31
4.4 Jazykový režim v soudnictví	31
4.4.1 Užití jazyků v občanskoprávním řízení	32
4.4.2 Užití jazyků pro trestní řízení.....	33
4.4.3 Porotní soudy (<i>les cours d'assises</i>).....	34
4.4.4 Užití jazyků před kasačním soudem (<i>la Cour de cassation</i>)	35
4.4.5 Soudci a zaměstnanci soudů	36
4.4.6 Jazykový režim Ústavního soudu (<i>la Cour constitutionnelle</i>)	36
5 Závěr.....	38
5.1 Ústava Belgického království a Zákon o ústavních reformách	38
5.2 Jazykový režim ve školství	38
5.3 Jazykový režim státní správy	39
5.4 Jazykový režim v soudnictví	40
5.5 Celkové zhodnocení	41
6 Přílohy	42
Příloha č. 1: La Belgique fédérale.....	42
Příloha č. 2: Regiony.....	43
Příloha č. 3: Jazykové regiony	43
Příloha č. 4 : Komunity	44
Příloha č. 5: Obce jazykové hranice	44
Příloha č. 6: „Malmédské obce“	45
Příloha č. 7 : Periferní obce	46
Příloha č. 8: Organigram soudního systému Belgie	47
Příloha č. 9 : La victime d'une infraction et l'emploi des langues.....	48
Příloha č. 9 : Accident de la circulation à Bruxelles et emploi des langues devant les tribunaux.....	49
7 Résumé.....	51
8 Glosář	53
9 Zdroje	56

1 Úvod

Jazykový režim v Belgii je pro Čechy tématem poněkud vzdáleným a bohužel také špatně přístupným, neboť se mu naši autoři prozatím příliš nevěnovali. Tato pomyslná mezera může být způsobena více faktory, mezi ně se beze sporu řadí i komplikovanost belgické jazykové otázky pro české prostředí, neboť u nás je oficiálním jazykem již po dlouhý čas pouze čeština. Pomineme-li slovenštinu, jeden z úředních jazyků Československa a především jazyk pro Čechy velmi dobře srozumitelný, zjistíme, že ve vícejazyčné společnosti žili Češi naposledy v období druhé světové války, kdy byli utlačováni Němci. Vícejazyčnost zná z vlastní zkušenosti tedy pouze zlomek dnešních Čechů, a proto není pro současnou generaci a ani pro generace starší zcela jednoduché do této problematiky proniknout.

Toto téma je pro mě skutečně zajímavé a to nejen vzhledem k mému studijnímu zaměření, ale také proto, že se mi díky němu naskytla příležitost odhalit, jakým způsobem může být ošetřeno užití jazyků ve vícejazyčném státě. Navíc je jazyková problematika v Belgii i nadále velmi aktuální a neustále se vyvíjí, protože tvorba zákonů je velmi zdlouhavý a komplikovaný proces.

Tato práce tedy poslouží k osvětlení a popsání jazykového režimu Belgického království. V jejím závěru bych pak chtěla na základě zjištěných poznatků zhodnotit, jestli je stávající legislativní úprava jazykové problematiky postačující, nebo zda je zapotřebí provést ještě nějaké další úpravy.

Aby se mohl čtenář lépe seznámit se skutečnostmi, jež byly v minulosti příčinou napětí mezi francouzsky a nizozemsky mluvícím obyvatelstvem, rozhodla jsem se první kapitole věnovat historii Belgie.

Druhá kapitola napomůže ke snazší orientaci ve fungování dnešní Belgie a v jejím správním uspořádání. Pro větší přehlednost jsem se rozhodla do práce zařadit mapy znázorňující jednotlivé územní celky a obce se zvláštním režimem. Tyto mapy čtenáři poslouží nejen v kapitole o správním uspořádání, ale také v kapitole následující, a proto je umístím do přílohy a nikoli do samotného textu. Stejně tak bude v příloze organigram znázorňující jednotlivé orgány Federální Belgie a organigram znázorňující její soudní systém.

Třetí kapitola bude hlavní částí mé práce, protože se v ní zaměřím na rozbor legislativy upravující jazykový režim Belgického království v těch nejdůležitějších oblastech. Mým zdrojem budou především internetové stránky www.tlfq.ulaval.ca/axl,

jejichž autor, Jacques Leclerc, se této problematice dlouhodobě věnuje. Poskytovatelem těchto stránek je „Trésor de la langue française au Québec“.

Pro práci s belgickou ústavou využiji kromě výše uvedeného zdroje také jejího českého překladu v knize Ústavy států Evropské Unie. Překlad zbylé použité legislativy bude mým vlastním autorským překladem, přičemž největší problém představuje výraz „communauté“, který může být v češtině vyjádřen buď jako společenství, nebo jako komunita. Ve dvou ze tří zdrojů v češtině, které jsem pro svou práci konzultovala, bylo užito výrazu komunita, a z tohoto důvodu jsem se rozhodla uchýlit k témuž překladu. Součástí práce je také dvojjazyčný, francouzsko-český glosář.

2 Stručná historie Belgie

Cílem této kapitoly není podrobný rozbor belgických dějin jako takových. Zaměřím se na velmi stručný popis událostí, o nichž se domnívám, že ovlivnily nebo mohly ovlivnit vztahy mezi jednotlivými jazykovými skupinami obyvatel Belgie. Tuto kapitolu jsem se rozhodla zařadit do své práce, neboť jsem přesvědčena, že jazyková problematika v Belgii je silně ovlivněná historií. Krátce proto popíši, jaké postavení zde zaujímal francouzština a vlámská nizozemština v průběhu dějin, a to zejména od vzniku Belgického království v roce 1830. Také se pokusím nastínit, jakým způsobem to ovlivnilo život lidí mluvících těmito jazyky. V poslední části kapitoly se budu věnovat stále probíhající státní reformě, kvůli které bylo zapotřebí provést čtyři revize ústavy, a díky níž se stala Belgie federativním státem.

2.1 Před rokem 1830¹

Území dnešní Belgie bylo po mnohá staletí obýváno skupinami lidí, jejichž jazyky se lišily. Původně byla velká část populace bilingvní, a to včetně vyšších vrstev. Avšak v průběhu středověku se začaly vládnoucí vrstvy více uchýlovat k užívání francouzštiny a postupem času se romanizovaly. Naopak měšťanstvo a rolnictvo běžně užívalo ve svém každodenním životě i nadále vlámsčinu. Jazyk tak nabyl na novém významu, protože se stal jakýmsi prostředkem k rozeznání pozice, kterou jeho uživatel ve společnosti zaujímal. Francouzština se tedy stala poznávacím znakem příslušníků vyšších a vládnoucích vrstev, zatímco vlámsčina převažovala mezi obchodníky, rolníky a řemeslníky.

Spolu s dalším historickým vývojem tato jazyková bariéra mezi společenskými vrstvami nabývala na významu. Francouzská okupace a následné začlenění do Francie pod vedením Napoleona Bonaparte vedla k ještě intenzivnějšímu užívání francouzštiny ze strany šlechty a měšťanstva. Francouzský jazyk později ovládl město Brusel a oblasti počínajícího průmyslu na jihu území. Nicméně obyčejní lidé stále většinou hovořili vlámskou nizozemštinou, a proto se začaly ozývat hlasy volající po jejím znovuzavedení.

2.2 Od vzniku Belgického království po rok 1914

Jazykový problém přetrvává v určité míře dodnes a provází Belgičany prakticky již od roku 1830. Tehdy se zrodila nezávislá, samostatná Belgie, v jejímž čele stanul

¹ HULICIUS, Eduard. *Belgie*. Praha: Libri, 2006. Str. 109-111

král Leopold I. Se vznikem konstituční monarchie byla sepsána samozřejmě také první belgická ústava a v ní bylo mimo jiné uzákoněno, že jazyky v Belgii užívané jsou francouzština, nizozemština a němčina. Dále v ní bylo ustanoveno, že použití jazyků v Belgii je svobodné a může být upraveno pouze zákonem, a to jen pro jednání veřejné moci a pro soudní záležitosti. Bohužel se také ještě během vlády Leopolda I. stávalo, že frankofonní soudy odsuzovaly obviněné Vlámky, kteří nerozuměli ani obvinění, ani rozsudku, protože neovládali francouzštinu, která byla stále ještě jediným oficiálním jazykem země.² Nicméně je nutné podotknout, že tehdy bylo v praxi téměř nemožné užívat vlámskou nizozemštinu jako oficiální jazyk, neboť v té době ještě nebyla pevně stanovena její gramatická pravidla a ve skutečnosti se spíše jednalo o soubor většího počtu nářečí. V roce 1836 proto belgická vláda vyhlásila konkurs na reformu pravopisu a sjednocení vlámského jazyka a o osm let později byl přijat jednotný pravopis převzatý z nizozemštiny. Díky tomuto kroku mohlo konečně dojít k postupnému zrovnoprávnění obou jazyků.³

Druhá polovina 19. století byla plná změn, jež vedly k lepšímu řešení jazykové otázky. Roku 1863 se v belgickém parlamentu objevili první nizozemsky mluvící poslanci. O patnáct let později byla belgická státní správa prohlášena za dvojjazyčnou a roku 1880 byla ustanovena rovnost vzdělávání v obou jazycích. O dalších osmnáct let později byl přijat tzv. „zákon o rovnosti“, díky němuž se začaly publikovat zákony v obou dvou jazycích. V roce 1914 došlo k přijetí zákona určujícího povinnost vyučovat na základním stupni žáky v jejich mateřském jazyce. Nutno však podotknout, že tento zákon nebyl uplatňován v Bruselu, protože se předpokládalo, že je zde znalost francouzštiny naprosto nezbytná.⁴

2.3 Od první světové války do konce druhé poloviny dvacátého století

Za první světové války bylo Belgické království okupováno Německem. Německá správa usilovala o znepřátelení obou jazykových skupin a prosazovala tzv. *Flammenpolitik*, tedy provlámskou politiku, která v praxi mimo jiné vypadala tak, že zajatci byli rozlišováni na vlámské a valonské, přičemž ti vlámští zažili o poznání lepší zacházení.⁵ V rámci provlámské politiky Němci věnovali zvláštní pozornost vlámské nizozemštině a vydatně ji podporovali v rozvoji, na rozdíl od belgické vlády, která se

² HULICIUS. Op. cit. Str. 139.

³ VON BUSEKIST, Astrid. *La Belgique, Politique des langues et construction de l'État, de 1780 à nos jours*. Paris; Brusel: Duculot, 1998. Strana 70-71.

⁴ HULICIUS. Op. cit. Str. 139-140.

⁵ HULICIUS. Op. cit. Str. 148.

tomuto tématu věnovala jen díky neustálému nátlaku několika vlámsky hovořících politiků. Zřejmě největším úspěchem Němců bylo povlámštění univerzity ve městě Gent. Tento projekt existoval již od roku 1847, uskutečněn byl ale paradoxně až za první světové války pod vlivem německé správy. Za zmínku také stojí, že veškerá oznámení byla zveřejňována na prvním místě v němčině, dále v nizozemštině, a pak teprve ve francouzštině. Vlámsky písíci tisk byl navíc ze strany Německa finančně podporován.⁶

Není proto divu, že po válce došlo k razantním změnám. Vlámsky hovořící poslanci požadovali vlamizaci státu podle reálného rozdělení obyvatelstva. V důsledku toho byly přijaty zákony o užívání vlámské nizozemštiny ve Vlámsku a francouzštiny ve Valonsku ve školách, úřadech, soudnictví a armádě.⁷ Pokud chtěl někdo vykonávat úřad v bruselské aglomeraci, musel ovládat oba dva jazyky.⁸

Krátce po druhé světové válce byla atmosféra v Belgii opět značně vypjatá. Řešil se mimo jiné i spor o krále, který byl vyvolán tím, že se Leopold III. podle názoru Belgičanů rozhodl příliš rychle kapitulovat a nevytrval v bojích proti nacistickému Německu. Situace byla natolik vypjatá, že bylo zapotřebí uspořádat referendum o návratu krále na trůn. Pro jeho návrat se vyslovilo 72,3 % Vlámů a 58 % Valonů, přesto v zemi vypukly nepokoje, které přinutily Leopolda III. abdikovat a předat vládu synovi.⁹

Rozpory v zemi však i nadále přetrvávaly. Rozdílné názory mezi Valony a Vlány byly patrné zejména v oblasti politiky. Zatímco Vlámové tradičně volili především katolické strany, Valoni více sympatizovali s liberály a socialisty. Proto není divu, že vlády byly často velmi nestabilní a to, co jedna zavedla, ta následující zase zrušila. Pokud jde o otázku zachování či rozdělení Belgie, Vlámové se přikláněli spíše k jejímu zachování, a to včetně krále v jejím čele. Valoni na druhou stranu zaujímali vůči králi opačné stanovisko a určitá část z nich by dokonce uvítala rozdělení státu a připojení Valonska k Francii.¹⁰

⁶ VON BUSEKIST. Op. cit. Str. 201.

⁷ HULICIUS. Op. cit. Str. 150.

⁸ HAYT, Franz a Denise GALLOY. *La Belgique, Des tribus gauloises à l'État fédéral*. Brusel: De Boeck & Larcier s.a., 2001. Str. 142.

⁹ HULICIUS. Op. cit. Str. 156-158.

¹⁰ HULICIUS. Op. cit. Str. 157-161.

2.4 Určení jazykové hranice a reforma státu

Ve druhé polovině dvacátého století se začala snižovat populace Valonska a projevil se také ekonomický pokles tohoto regionu. Vlámské obyvatelstvo naopak početně narůstalo a v regionu došlo k rozmachu v oblasti průmyslu. Vlámsky hovořící politici se začali v parlamentu i ve vládě stále více prosazovat, což vedlo k mnoha změnám. Roku 1963 byly přijaty zákony, prostřednictvím nichž se definitivně určila jazyková hranice. V roce 1970 se uskutečnila první revize ústavy, díky níž vznikly v Belgii tři kulturní komunity, a to komunita francouzské, vlámské a německé řeči. Hlavním cílem bylo uspokojit požadavky Vlámů, kteří si přáli kulturní autonomii. Valoni a Bruselané volali po autonomii ekonomické, proto byla země ve stejném roce rozdělena na tři regiony, tj. na region valonský (*la Région wallonne*), vlámský (*la Région flamande*) a bruselský (*la Région bruxelloise*).¹¹

Roku 1980 došlo ke druhé revizi ústavy a kulturní komunity jsou od té doby označovány pouze jako komunity, protože se již nezabývají jen kulturou, ale nabyly také kompetence v oblasti zdravotnictví a sociální péče. Dále byly v ústavě zakotveny čtyři jazykové regiony: region jazyka francouzského (*la Région de langue française*), nizozemského (*la Région de langue néerlandaise*), německého (*la Région de langue allemande*) a dvojjazyčný region Brusel-hlavní město (*la Région bilingue de Bruxelles-Capitale*).¹²

Třetí revizí ústavy došlo ke vzniku institucí bruselského regionu, komunity nabyly pravomoci ve školství a regionům byla přidělena oblast dopravy a veřejných prací. Roku 1993 došlo ke klíčové, čtvrté úpravě ústavy a Belgie se stala federativním státem rozděleným na komunity a regiony.¹³ Pátá a prozatím poslední revize ústavy byla provedena v roce 2001.

¹¹ HAYT. Op. cit. Str. 106-109.

¹² Dostupné na :

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/connaitre_le_pays/histoire/la_belgique_a_partir_de_1830/constituti_on_de_l_etat_federal/premiere_et_deuxieme_reformes_de_l_etat/ [cit. dne 22. 2. 2012]

¹³ Dostupné na :

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/connaitre_le_pays/histoire/la_belgique_a_partir_de_1830/constituti_on_de_l_etat_federal/troisieme_et_quatrieme_reformes_de_l_etat/ [cit. dne 22. 2. 2012]

3 Správní uspořádání Belgie

V této kapitole rozeberu správní uspořádání Belgického království. Nejprve vysvětlím pojem federativní státní zřízení a popíšu, jak je uvedeno do praxe v případě Belgie. Dále se budu věnovat rozdělení státních mocí na federální úrovni, přičemž se zaměřím především na moc zákonodárnou a pouze okrajově zmíním moc výkonnou a soudní. V následující podkapitole se budu soustředit na regiony, jejich pravomoci a také na to, jak konkrétně každý region funguje. Třetí podkapitola se týká provincií, jejich pravomocí a institucí. Ve čtvrté podkapitole se krátce zmíním o obcích. Pátá podkapitola je zaměřená na jazykové regiony a poslední kapitola na komunity. Pro větší přehlednost jsem do přílohy umístila mapy, na nichž jsou vyznačena území jednotlivých regionů, jazykových regionů, obcí se zvláštním režimem a komunit. Čtenář zde také nalezne schéma znázorňující nejdůležitější orgány státu a jejich vzájemné vztahy.

3.1 Federativní stát

Federativní státní zřízení (federalismus) je vládní systém založený na sdílení zákonodárných, soudních a úředních pravomocí centrální vládou a jednotlivými federovanými vládami, které autonomně vydávají zákony v rámci oblastí spadajících do jejich pravomocí.¹⁴

V prvním článku belgické ústavy stojí: „*Belgie je federativní stát, který se skládá z komunit a regionů*“¹⁵. „Správa státu tedy nenáleží pouze federálnímu parlamentu (*le Parlement fédéral*) a federální vládě (*le Gouvernement fédéral*), ale také komunitám (*les communautés*) a regionům (*les régions*). Uspořádání státní správy v Belgii se dělí na tři stupně. Na tom nejvyšším společně stojí Federální stát (král, federální parlament a federální vláda), komunity a regiony. Po legislativní stránce jsou si všichni rovni, avšak svými kompetencemi zasahují každý do jiných oblastí. O stupeň níže jsou provincie, které sice jednají samostatně, ale jsou pod kontrolou výše zmíněných orgánů. Na nejnižším stupni se nacházejí obce, které jsou stejně jako provincie podřízeny federálnímu státu, komunitám a regionům.“¹⁶

¹⁴ HAYT, Franz a Denise GALLOY. Op. cit. Str. 112.

¹⁵ Ústava království Belgie, článek 1; podle Klokočky.

¹⁶ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/la_belgique_federale/structure/ [cit. dne 22. 2. 2012]

Federální stát Belgie (*l'État fédéral*) má pravomoci v mnoha oblastech, mimo jiné má na starost zahraniční věci, spravedlnost, finance, armádu, sociální zabezpečení, jadernou energii, vnitřní věci a z velké části i zdravotnictví. Co se týče již zmíněných zahraničních věcí, komunity a regiony mohou také spolupracovat se zahraničím, a to v záležitostech, do nichž přímo spadají jejich kompetence.¹⁷

3.1.1 Zákonodárná moc

Federální zákonodárná moc je vykonávána federálním parlamentem a králem. Federální parlament schvaluje federální zákony (*les lois fédérales*). V platnost však mohou vejít jedině tehdy, jsou-li podepsány králem a jedním z jeho ministrů. Belgický král sám o osobě nemá prakticky žádnou pravomoc a plnou odpovědnost za něj v tomto směru přebírají jeho ministři, kteří podepisují jeho nařízení a návrhy zákona odhlasované ve federálním parlamentu.¹⁸

Federální parlament se skládá ze dvou federálních komor: z Poslanecké sněmovny (*la Chambre des représentants*) a Senátu (*le Sénat*). Poslanecká sněmovna čítá 150 poslanců volených na čtyři roky v přímé volbě.

Senát sestává ze 71 senátorů, čtyřicet z nich je voleno přímo obyvateli, přičemž patnáct z takto volených senátorů musí být frankofonních a pětadvacet nizozemsky mluvících. Komunity vybírají 21 senátorů: deset z nich dosadí komunita francouzská, dalších deset valonská a jeden senátor je dosazen komunitou německé řeči. Zbývajících deset senátorů vybírají senátoři zvolení obyvatelstvem v přímé volbě, a to tak, aby šest z jimi vybraných senátorů bylo nizozemsky mluvících a čtyři frankofonní. Ve výsledku tedy zasedají senátoři v Senátu v tomto poměru: jeden německy mluvící senátor, 29 frankofonních senátorů a 41 nizozemsky mluvících senátorů. Toto početní zastoupení bylo odvozeno od počtu obyvatel patřících do jednotlivých jazykových skupin a jejich vzájemného poměru.

¹⁷ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/la_belgique_federale/ [cit. dne 22. 2. 2012]

¹⁸ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/autorites_federales/ [cit. dne 22. 2. 2012]

Určitou zvláštností je, že po dosažení věku 18 let se senátory stávají také děti krále. Pokud král děti nemá, mohou se stát senátory i jiní potomci královské rodiny. Senátoři z královské rodiny se nezapočítávají pro zjištění kvóra.¹⁹

Článek 42 Ústavy Belgického království zní: „*Členové obou komor reprezentují národ, nikoli pouze ty, jimiž byli zvoleni*²⁰.“ Z toho vyplývá, že přestože byli členové zvoleni určitou jazykovou skupinou obyvatel, jejich činnost musí být ku prospěchu všech obyvatel Belgie a nikoli pouze pro blaho jediné jazykové skupiny.

Článkem 43 je stanoveno rozdělení senátorů do dvou jazykových skupin, francouzské a nizozemské. Článkem 54 je těmto jazykovým skupinám umožněno zadržet návrh zákona, o němž se domnívají, že vážným způsobem narušuje vztahy mezi komunitami. Zadržet takový návrh zákona lze na základě odůvodněného prohlášení, jež musí být podepsáno minimálně třemi čtvrtinami členů jedné jazykové skupiny a musí být podáno před závěrečným hlasováním. Pokud se tak stane, dojde k přerušení parlamentního jednání a prohlášení bude předloženo Ministerské radě (*le Conseil des ministres*), která se během třiceti dní vyjádří a vyzve příslušnou komoru, aby se vyslovila o tomto vyjádření nebo o vládním návrhu s případným pozměňovacím návrhem. Tento článek má chránit vztahy mezi jednotlivými jazykovými komunitami v Belgii. Aby však zároveň nemohlo dojít k jeho zneužití, je v něm také uvedeno, že každá jazyková komunita může tohoto práva na zadržení zákona využít jen jednou v souvislosti se stejným zákonem. Toto právo se také nevztahuje na rozpočtové zákony a zákony vyžadující schválení zvláštní většinou.

3.1.2 Výkonná moc

Na federální úrovni přísluší moc výkonná králi a federální vládě, která svou úlohu vykonává maximálně po dobu čtyř let a skládá se nanejvýš z patnácti ministrů a jejich federálních sekretářů. S případnou výjimkou ministerského předsedy má stejný počet francouzsky a nizozemsky mluvících ministrů.

¹⁹ Dostupné na:
http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/autorites_federales/parlement_federal/ [cit. dne 22. 2. 2012]

²⁰ Ústava království Belgie, článek 42; podle Klokočky.

3.1.3 Soudní moc

Čtvrtá kapitola Ústavy Belgického království se týká soudní moci. V článku 151 je stanoveno, že soudci jsou ve výkonu svých právních pravomocí nezávislí. Dále se tímto článkem zřizuje Vrchní rada pro spravedlnost (*le Conseil supérieur de la justice*), která musí respektovat nezávislost soudců. Tato rada sestává z frankofonního a nizozemsky hovořícího kolegia. Obě kolegia mají stejný počet členů a skládají se ze soudců a úředníků státního zastupitelství volených přímou volbou svých kolegů za podmínek stanovených zákonem. V kolegiích zasedají také členové dosazení Senátem.

3.2 Regiony

Belgie se dělí na tři regiony: region vlámský, valonský a bruselský. Pravomoci regionů se v průběhu reformy státu postupně rozšiřovaly. Druhá revize ústavy zavedla vlastní parlament a vládu zvlášť pro region vlámský a zvlášť pro region valonský. Bruselský region byl těmito institucemi obdařen v rámci třetí revize ústavy. Regionální parlamenty jsou zákonodárnými orgány svých regionů a regionální vlády jsou jejich výkonnými orgány. Ve Vlámku došlo ke sloučení komunitních a regionálních institucí, proto zde existuje pouze vlámský parlament a vlámská vláda.²¹

Pravomoci regionů Belgie zasahují do oblastí hospodářství, politiky zaměstnanosti, zemědělství, správy vodních zdrojů, politiky bydlení, veřejných prací, energetiky a hromadné dopravy, životního prostředí, územního plánování, ochrany přírody a zahraničního obchodu. Jejich dalším úkolem je kontrola provincií a obcí. Mají také pravomoci na poli vědeckého výzkumu a v mezinárodních vztazích ve výše zmíněných oblastech.²²

3.2.1 Region valonský

Zákonodárná moc je v tomto regionu vykonávána valonským parlamentem (*le Parlement wallon*), který se skládá ze 75 členů volených přímou volbou na pět let. Takto zvolení poslanci hlasují o dekrettech (*les décrets*) a vykonávají kontrolu nad valonskou vládou. Členové valonského parlamentu zasedají i v parlamentu francouzské komunity, stejně tak jako devatenáct frankofonních zástupců zvolených do parlamentu bruselského regionu. Výkonná moc v regionu náleží valonské vládě, v níž je nanejvýš

²¹ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/regions/ [cit. dne 22. 2. 2012]

²² Dostupné na: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat.htm/> [cit. dne 24. 3. 2012]

devět ministrů včetně ministerského předsedy (*le Ministre-Président*). Ministři valonské vlády mohou také zároveň vykonávat funkci ministrů ve vládě francouzské komunity.²³

3.2.2 Region vlámský

V tomto regionu došlo ke sloučení regionálních a komunitních institucí, proto je zde jen jeden parlament a jedna vláda. Jejich složením se budu podrobněji zabývat v podkapitole „Komunity“.

3.2.3 Region bruselský

Na rozdíl od regionů valonského a vlámského byly instituce bruselského regionu zakotveny v ústavě až o devět let později, v roce 1989. Bruselský parlament (*le Parlement de Bruxelles-Capitale*) čítá 89 poslanců (72 frankofonních a 17 nizozemsky mluvících) zvolených v přímé volbě na pět let. Jeho zákonodárná moc spočívá ve vydávání nařízení (*les ordonnances et les règlements*), jež mají většinou stejnou váhu jako federální zákony a dekrety, nicméně v některých případech jsou vůči nim ve slabším postavení.²⁴ Vládu bruselského regionu tvoří ministerský předseda a čtyři ministři, z čehož jsou vždy dva ministři frankofonní a dva nizozemsky mluvící.²⁵

3.3 Provincie

Regiony Belgie se dělí na deset provincií, pět z nich je vlámských a pět valonských. Vlámskými provinciemi jsou Antverpy, Vlámský Brabant, Západní Flandry, Východní Flandry a Limberg. Provinciemi valonskými jsou Valonský Brabant, Hainaut, Liège, Luxembourg a Namur. Bruselský region se na provincie již dále nedělí, a proto zastává i funkce, které ve zbývajících dvou regionech vykonávají instituce jednotlivých provincií.²⁶

3.3.1 Pravomoci provincií

Provincie mohou jednat v poměrně široké škále oblastí jako je školství, kulturní a sociální věci, preventivní lékařství a sociální politika. Starají se také o životní

²³ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/regions/region_wallonne/ [cit. dne 22. 2. 2012]

²⁴ Dostupné na: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/accueil/3/1/le-parlement-regional/> [cit. dne 24. 3. 2012]

²⁵ Dostupné na: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/le-gouvernement-regional> [cit. dne 24. 3. 2012]

²⁶ Dostupné na: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2838/5391_read-35061/ [cit. dne 24. 3. 2012]

prostředí, silnice, vodní toky, hospodářství, dopravu, veřejné práce, ubytování a užití jazyků. Činnost provincií je pod dohledem vyšších úřadů, např. školy v provinciích jsou kontrolovány komunitami a na územní plánování dohlíží region.²⁷

3.3.2 Instituce provincií

Každá provincie má svoji provinční radu (*le Conseil provincial*), která vydává nařízení a stará se o rozpočet provincie. Členové této rady jsou voleni na šest let v přímé volbě. Další provinční instituce má v obou regionech jiný název, v regionu vlámském hovoříme o „*Députation*“ a region valonský má „*Collège provincial*“. Úkolem tohoto úřadu je vykonávat rozhodnutí vydaná provinční radou a starat se o každodenní chod provincie.²⁸

3.4 Obce

Obce mají ze všech stupňů belgické státní správy nejbliže k občanům. V celé zemi je v současnosti 589 obcí. Zákon z roku 1988 je obdařil určitou samostatností v rámci rozsahu jejich pravomocí, ovšem opět za dohledu vyšších správních orgánů. Stejně tak jako provincie jsou také obce oprávněné jednat ve věcech týkajících se školství, veřejných prací, politiky bydlení, udržení veřejného pořádku, aj.²⁹ Co se týče obecních institucí, v každé obci existuje obecní rada (*le Conseil communal*) složená ze sedmi až 55 členů v závislosti na počtu obyvatel. V čele obce stojí její starosta.³⁰

3.5 Jazykové regiony

Čtvrtým článkem Ústavy Belgického království se zřizují čtyři jazykové regiony: region francouzského jazyka, region nizozemského jazyka, dvojjazyčný region Brusel-hlavní město a region německého jazyka. Jejich území jsou přesně vytyčena Zákonem o užití jazyků v administrativní sféře (*la Loi sur l'emploi des langues en matière administrative*), kterým se budu podrobněji zabývat v následující kapitole. Článkem sedm tohoto zákona jsou v jeden samostatný obvod seskupeny obce Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Rhode-Saint-Genese, Wemmel a Wezembeek

²⁷ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/provinces/competences/ [cit. dne 22. 2. 2012]

²⁸ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/provinces/institutions/ [cit. dne 22. 2. 2012]

²⁹ Dostupné na: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/communes/competences/ [cit. dne 22. 2. 2012]

³⁰ Dostupné na: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2839/5392_read-35062/ [cit. dne 24. 3. 2012]

Oppem, jež jsou považovány za obce se zvláštním režimem a bývají označovány jako „periferní obce“ (*les communes périphériques*). Za účelem ochrany menšin jsou pak v následujícím článku vyjmenované další obce se zvláštním režimem. V obvodu Verviers se jedná o obce regionu německého jazyka, dále jsou tímto zvláštním režimem obdařeny tzv. „malmédské obce“ (*les communes malmédiennes*)³¹ a „obce jazykové hranice“ (*les communes de la frontière linguistique*)³².

3.6 Komunity

Druhý článek Ústavy Belgického království rozděluje zemi na tři komunity: komunitu francouzskou (*la Communauté française*), komunitu vlámskou (*la Communauté flamande*) a komunitu německé řeči (*la Communauté germanophone*). Jejich zřízením je zaručena kulturní autonomie uživatelů jednotlivých v zemi užívaných jazyků.

Článkem 115 se zřizují Vlámská rada (*le Conseil flamand*), Rada francouzské komunity (*le Conseil de la Communauté française*) a Rada komunity německé řeči (*le Conseil de la Communauté germanophone*). Na základě článku 121 vznikají vlády komunit, přičemž „členové každé vlády komunity nebo vlády regionu jsou voleni svou Radou“³³.

Kompetence francouzské a vlámské komunity jsou definovány v prvním paragrafu článku 127 ústavy. Rady těchto komunit podle něj dekretem upravují záležitosti jim svěřené, jednají tedy ve věcech týkajících se kultury a školství s výjimkou určení počátku a konce povinné školní docházky, minimálních podmínek pro vystavení diplomů a úpravy důchodů. Dekretem mohou také upravit spolupráci komunit a mezinárodní spolupráci včetně uzavírání smluv v oblasti školství a kultury. Druhý paragraf tohoto článku přiděluje dekretům váhu zákona v oblasti francouzského jazyka, nizozemského jazyka nebo v dvojjazyčné oblasti Brusel, a to v závislosti na komunitě, která dekret vydává.

³¹ Jako „malmédské obce“ jsou označovány tyto obce v obvodu Verviers: Bellevaux-Ligneuville, Beverce, Faymonville, Malmedy, Robertville a Waimes.

³² Pod pojmem „obce jazykové hranice“ se rozumí obec Messines v obvodu Ypres, obce Espierres a Helchin v obvodu Courtrai, dále obce Bas-Warleton, Comines, Dottignies, Herseaux, Houthem, Luigne, Mouscron, Ploegsteert a Wartneton v obvodu Mouscron, obec Relldix v obvodu Adenarde, obec Flobecq v obvodu Ath, obec Bievène v obvodu Hal-Vilvorde, obce Enghien, Marcq a Petit-Enghien v obvodu Soignies, a obce Fouron-le-Comte, Fouron-Saint-Martin, Fouron-Saint-Pierre, Herstappe, Mouland, Remersdaal a Teuven v obvodu Tongres.

³³ Ústava království Belgie, článek 122; podle Klokočky.

Následující článek tuto oblast působnosti ještě více rozšiřuje, protože díky němu mohou obě tyto komunity upravovat dekretem také personální záležitosti a v souvislosti s tím i spolupráci mezi komunitami a mezinárodní spolupráci včetně uzavírání smluv.

Článek 129 určuje oblasti, v nichž je použití jazyků stanoveno výhradně Radou francouzské nebo Radou vlámské komunity a zároveň znemožňuje jakýkoli zásah federální zákonodárné moci v těchto oblastech. Týká se to věci správy, vztahů mezi zaměstnavateli a jejich zaměstnanci, a v neposlední řadě také listin a dokumentů, jejichž vyhotovení podnikům ukládají zákony a předpisy. Výhradní pravomoc Rad komunit se vztahuje také na vyučování v zařízeních vytvořených, finančně podporovaných nebo uznaných veřejnými orgány. Avšak působnost dekretů je tímto článkem zároveň omezena, neboť se nevztahuje na obci nebo skupiny obcí hraničící s jinou jazykovou oblastí, kde zákon připouští užívání jiného jazyka, než jazyka té oblasti, v níž se nacházejí. Dále se výjimka vztahuje na úřadovny, jejichž činnost přesahuje jazykovou oblast, v níž byly zřízeny a týká se také zákonem označených federálních a mezinárodních zařízení, jejichž činnost přesahuje rámec jedné komunity.

Článkem 130 je pro Radu komunity německé řeči stanoveno totéž, co pro Radu francouzské a vlámské komunity v předchozích člancích. Článkem 139 je umožněno, aby po vzájemné shodě Rady komunity německé řeči a Rady valonského regionu mohla vláda komunity německé řeči v německé jazykové oblasti zcela nebo zčásti vykonávat pravomoci Valonského regionu, což představuje značné přiblížení státní správy německy mluvícím občanům.

3.6.1 Vlámská komunita³⁴

Pravomoci vlámské komunity se vztahují na území vlámských provincií a Brusel. Vlámský parlament se skládá ze 124 členů, z nichž 118 je voleno v přímé volbě ve vlámském regionu a šest zbývajících pochází z bruselského regionu a jsou voleni taktéž v přímé volbě nizozemsky hovořícími obyvateli svého regionu. Jak již bylo zmíněno, ve vlámském regionu došlo ke sloučení regionálních a komunitních institucí, proto je zde jediná vláda a jediný parlament, jež plní své úkoly zároveň v rámci vlámského regionu i vlámské komunity. Šest členů parlamentu pocházejících z bruselského regionu tedy nehlasuje o dekretech týkajících se vlámského regionu, protože byli zvoleni čistě jako členové komunity a jejich pravomoci nespadají do

³⁴ Dostupné na:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/communautes/communaute_flamande/ [cit. dne 22. 2. 2012]

regionální oblasti. Vlámský parlament vydává dekrety, jejichž působnost se vztahuje jak na vlámský region, tak na vlámskou komunitu. Deset členů vlámského parlamentu také zároveň vykonává funkci komunitního senátora.

Vláda vlámské komunity se skládá nanejvýš z deseti ministrů a jednoho ministerského předsedy. Minimálně jeden z ministrů musí mít své bydliště v bruselském regionu, avšak zároveň opět není v pravomoci těchto ministrů rozhodovat o záležitostech na úrovni vlámského regionu.

3.6.2 Francouzská komunita

Působnost francouzské komunity se vztahuje na území valonských provincií a Bruselu. Parlament francouzské komunity se skládá z 94 členů, z nichž 75 pochází z valonského a devatenáct z bruselského regionu. Deset členů tohoto parlamentu pak zároveň vykonává funkci senátora francouzské komunity. Vláda se skládá nanejvýš z osmi členů včetně ministerského předsedy a minimálně jeden z ministrů musí pocházet z bruselského regionu.³⁵

3.6.3 Komunita německé řeči

Kompetence komunity německé řeči se vztahují na území regionu německého jazyka, tj. na všechny obce v provincii Liège. Její parlament má 25 členů volených v přímé volbě, přičemž jeden z nich pak zasedá zároveň i v Senátu. Stejně jako parlamenty francouzské a vlámské komunity i tento parlament vydává dekrety. Vláda komunity německé řeči se skládá z jednoho ministerského předsedy a tří ministrů.³⁶

³⁵ Dostupné na: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2835/5388_read-35058/ [cit. dne 24. 3. 2012]

³⁶ Dostupné na: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2827/5341_read-34672/ [cit. dne 24. 3. 2012]

4 Legislativa určující jazykový režim

Cílem této kapitoly je odhalit a popsat, jakým způsobem belgická legislativa upravuje jazykový režim v zemi. V první podkapitole se zaměřím na Ústavu Belgie, v dalších podkapitolách se pak budu věnovat zákonům upravujícím jazykový režim v těch nejdůležitějších oblastech, tedy ve školství, administrativě a soudnictví. Do podkapitoly o školství jsem pro zajímavost zařadila vybrané dekry Francouzské komunity, jejichž prostřednictvím upravuje užití jazyků právě ve vzdělávání.

4.1 Ústava Belgického království

V této podkapitole rozeberu dva články ústavy, o kterých se domnívám, že se nějakým způsobem vztahují k jazykovému uspořádání Belgie. Pokud jde o samotný text Ústavy Belgického království, v jejím článku 189 je jasně stanoveno, že: „*Ústava je vydána ve francouzštině, nizozemštině a němčině.*“³⁷ Mým primárním zdrojem byla její verze ve francouzském jazyce, nicméně pro větší přesnost jednotlivých termínů jsem konzultovala její překlad do češtiny v knize Ústavy států Evropské unie, kterou jsem zároveň také zařadila mezi své zdroje. Zároveň jsem do této podkapitoly také začlenila Zvláštní zákon o ústavních reformách z 8. srpna 1980 (*la Loi spéciale du 8 août 1980 de réformes constitutionnelles*).

4.1.2 Použití jazyků v Belgii

Článek 30 Ústavy Belgického království zní: „*Použití jazyků v Belgii užívaných je svobodné; může být upraveno pouze zákonem a jen pro jednání veřejné moci a soudní věci*“³⁸.“ V praxi to znamená, že zde každý může v běžném každodenním životě užívat libovolný jazyk dle svého výběru a uvážení, a to ať už se jedná o soukromou korespondenci, nakupování nebo jakoukoli jinou běžnou komunikaci s okolím. Avšak při jednáních s úřady, v soudních záležitostech nebo ve školách musí být užíván ten jazyk, který je pro danou oblast a záležitost jasně stanoven zákony.

³⁷ Ústava království Belgie, článek 189; podle Klokočky.

³⁸ Ústava království Belgie, článek 30; podle Klokočky.

4.1.3 Zvláštní zákon o ústavních reformách z 8.sprna 1980

Tento zákon je pro nás zajímavý zejména proto, že stanovuje pravidla pro vyhotovování a zveřejňování dekretů a vyhlášek. Na základě tohoto zákona jsou návrhy dekretů a pozměňující návrhy týkající se záležitostí valonského regionu předkládány a předčítány v Radě valonského regionu ve francouzském jazyce. S ohledem na německy mluvící obyvatele regionu je zároveň definována výjimka umožňující vyhotovení překladů do německého jazyka. O překlad může požádat člen Rady, který byl zvolen volebním kolegiem v obvodu Verviers a bydlí tedy v obci spadající do regionu německého jazyka. Tito členové Rady mají také právo hovořit během zasedání v německém jazyce a překlad jejich prohlášení je zajištěn simultánně.

Po vyhlášení jsou dekreta Vlámské rady zveřejněny v „*Moniteur belge*“³⁹ s překladem do francouzského jazyka. Dekreta Rady francouzské komunity jsou zveřejněny s překladem do nizozemského jazyka a dekreta Rady valonského regionu jsou zveřejněny s překladem do nizozemského a německého jazyka. Pokud není v samotných dekretech stanovena jiná lhůta, jsou závazné počínaje desátým dnem od jejich zveřejnění v „*Moniteur belge*“. Stejně podmínky platí také pro vyhlášky.

4.2 Jazykový režim ve školství

Tuto oblast upravuje Zákon o jazykovém režimu ve školství z 30. července 1963 (*la Loi concernant le régime linguistique dans l'enseignement du 30 juillet 1963*), který od svého vzniku prošel několika úpravami. Tímto zákonem se řídí všechna státní, státem povolená, financovaná nebo uznaná vzdělávací zařízení. Třetí článek zákona zajišťuje zvláštní režim pro ochranu menšin v obcích německého regionu, v obcích jazykové hranice, v tzv. „*malmédských obcích*“ a zvlášť vyjmenovaných obcích. Všechna vzdělávací zařízení, na která se tento zákon vztahuje, jsou pod dohledem jazykové inspekce.

4.2.1 Vyučovací jazyk

Zákon stanovuje, že vyučovacím jazykem je v regionu nizozemského jazyka nizozemština, v regionu francouzského jazyka francouzština a v regionu německé řeči je jím němčina. V obcích, na které se vztahuje zvláštní režim (tzn. v obcích

³⁹ *Moniteur belge* je úřední věstník, v němž je uveřejněna veškerá legislativa Belgického království. Od roku 2003 existuje pouze v elektronické podobě.

vyjmenovaných v článku 3), mohou děti absolvovat předškolní a základní vzdělání v jiném národním jazyce, ovšem pouze pokud je tento jazyk zároveň jejich jazykem mateřským nebo běžně užívaným, a pokud jejich rodič bydlí v obci se zvláštním režimem.

Článek 8 umožňuje, aby mohla probíhat část výuky od třetího roku na základních frankofonních školách v němčině a část výuky na německojazyčných základních, středních a vysokých školách ve francouzštině.

Pokud jde o obvod Brusel-hlavní město, vyučovacím jazykem je zde francouzština, nebo nizozemština. Bydlí-li rodič v tomto obvodu, sám zvolí vyučovací jazyk, v němž jeho dítě studium absolvuje. V obvodu Brusel-hlavní město stát spravuje a finančně podporuje vzdělávací zařízení takovým způsobem, aby rodiče mohli uplatnit své právo na výběr vzdělávacího zařízení pro své děti. Dle zákona se vždy musí v rozumné vzdálenosti od jejich bydliště nacházet takové vzdělávací zařízení, kde je vyučovacím jazykem dle jejich volby buď francouzština, nebo nizozemština. Pro žáky, kteří se zapisují do školy v obvodu Brusel-hlavní město, ale jejich rodiče bydlí mimo tento obvod, je vyučovacím jazykem jazyk regionu, v němž jejich rodiče bydlí.

4.2.2 Výuka druhého jazyka

Třetí kapitola zákona upravuje výuku druhého jazyka. Článkem 9 se stanovuje počátek výuky druhého jazyka nejdříve od pátého roku studia v maximálním počtu tří hodin týdně, avšak v obcích německého regionu může být výuka druhého jazyka zařazena již do prvního roku studia. Stejně tak v obvodu Brusel – hlavní město může být výuka druhého jazyka pořádána od prvního roku základní školy v počtu dvou hodin týdně, ovšem s tou podmínkou, že se týká pouze mluveného jazyka a pro žáky je volitelná.

Druhým jazykem se pro region nizozemského jazyka rozumí francouzština a pro region francouzského jazyka je jím nizozemština, němčina nebo angličtina. Pro region německého jazyka je druhým jazykem v německojazyčných školách francouzština a ve frankofonních školách němčina. Ve vzdělávacích zařízeních druhého stupně v obvodu Brusel-hlavní město, kde se vyučuje i druhý jazyk, musí být tímto druhým jazykem buď francouzština, nebo nizozemština, a to v závislosti na vyučovacím jazyce vzdělávacího zařízení.

Na základních školách v obvodech Bruselu – hlavního města a v obcích uvedených ve třetím článku zákona⁴⁰ je výuka druhého jazyka povinná v počtu tří hodin týdně ve druhé třídě a pět hodin týdně ve třetí a čtvrté třídě. Na základních školách v „*obcích jazykové hranice*“ je povinná v počtu čtyř hodin týdně a osmi hodin týdně. Druhým jazykem je zde francouzština nebo nizozemština a v obvodech Verviers, Bastogne a Arlon jí může být také němčina.

Výuku druhého jazyka nemusí absolvovat děti cizí národnosti, jejichž rodič je členem organizace pro lidská práva, ambasády, velvyslanectví, nebo konzulátu. Tato výuka také není povinná pro děti, jejichž rodič nežije v Belgii.

4.2.3 Jazyková znalost zaměstnanců vzdělávacích zařízení

Všichni zaměstnanci a ředitelé vzdělávacích zařízení musí prokázat znalost vyučovacího jazyka školy, v níž pracují. V případě dvojjazyčných zařízení musí prokázat znalost jazyka té sekce, v níž se uchází o zaměstnání. Na základních školách, kde je výuka druhého jazyka ze zákona povinná, musí druhý jazyk vyučovat učitel, který jej důkladně ovládá a zároveň má také dostatečnou znalost jazyka vyučovacího.

4.2.4 Dekrety Francouzské komunity upravující oblast školství

Francouzská komunita upravila oblast školství na území své působnosti Dekretem o zřizování mateřských škol a prvního stupně základních škol (*le Décret portant organisation de l'enseignement maternel et primaire ordinaire et modifiant la réglementation de l'enseignement*). Sedmým článkem tohoto dekretu se stanovuje, že druhým jazykem se ve školách Valonského regionu rozumí nizozemština, angličtina nebo němčina. Zároveň také tento článek zakazuje, aby byl ve vzdělávacím zařízení nabízen výběr ze všech těchto jazyků. Připouští se tedy výběr maximálně ze dvou jazyků, nebo může být ve vzdělávacích zařízeních nabízena výuka pouze jediného takového jazyka.

Zajímavý je také Dekret o užití valonského nářečí v rámci výuky na prvním a druhém stupni základní školy (*le Décret relatif au recours à un dialecte de Wallonie dans l'enseignement primaire et secondaire de la Communauté française*). V prvním článku tohoto dekretu je uvedeno, že během výuky na prvním a druhém stupni se

⁴⁰ Třetí článek Zákona o jazykovém režimu ve školství se vztahuje na obce německého regionu, „malmédské obce“, obce „jazykové hranice“ a další zvlášť vyjmenované obce.

mohou vyučující uchýlit k užití nějakého z valonských nářečí, a to zejména při výuce francouzského jazyka. Na druhém stupni základního vzdělání je pak možné zařadit výuku valonského nářečí, literatury a místních lidových umění do mimoškolních nebo doplňkových školních aktivit.

4.3 Užití jazyků ve státní správě

Další klíčovou oblastí, kde je naprosto nezbytné určit jasná pravidla pro užití jazyků, jsou úřady. Za tímto účelem byl vydán Zákon o užití jazyků v administrativní sféře z 18. července 1966 (*la Loi sur l'emploi des langues en matière administrative coordonnée le 18 juillet 1966*). Vzhledem ke složitému správnímu rozdělení Belgie bylo nutné zvláště upravit užívání jazyků na místních (*les services locaux*), regionálních (*les services régionaux*) a centrálních úřadech (*les services centraux*).

4.3.1 Užití jazyků na místních úřadech

Na všech místních úřadech v regionu francouzského jazyka se užívá výhradně francouzština a v regionu nizozemského jazyka nizozemština. Místní úřady vyhotovují svá stanoviska, sdělení nebo formuláře v jazyce svého jazykového regionu. Výjimku tvoří úřady v obcích regionu německého jazyka, kde jsou tyto dokumenty vyhotovovány v němčině a ve francouzštině. V tzv. „*malmédských obcích*“ může rozhodnout obecní rada o vyhotovování formulářů, stanovisek a sdělení ve francouzštině a v němčině.

Kdokoli, kdo to označí za nezbytné, si může nechat zdarma zaslat ověřený překlad do francouzštiny, nizozemštiny nebo němčiny. Tento překlad má pak stejnou váhu jako další vyhotovení dokumentu nebo jeho ověřená kopie. O překlad je nutné požádat guvernéra provincie svého bydliště, nebo v případě, že se jedná o překlad do němčiny, o něj musí být požádán guvernér provincie Liège.

Všechny místní úřady v regionu francouzského nebo nizozemského jazyka vyhotovují potvrzení, oznámení a povolení určená jednotlivcům v jazyce svého regionu. Výjimka se vztahuje na občany, kteří zažádají na úřadu v „*malmédské obci*“ o vyhotovení dokumentů ve francouzštině nebo v němčině a také na ty, jež požádají úřad sídlící v „*obci jazykové hranice*“ o vyhotovení dokumentů ve francouzštině nebo v nizozemštině. V regionu německého jazyka jsou potvrzení, oznámení a povolení vydávána v němčině nebo ve francouzštině, a to podle přání jednotlivců, kterým jsou tyto dokumenty adresovány.

Každý místní úřad v regionu francouzského, nizozemského nebo německého jazyka musí pro komunikaci s občany užívat výhradně jazyka svého regionu. Pokud ovšem komunikuje s jednotlivci z jiného jazykového regionu, může jim odpovídat v jejich jazyce. Obrací-li se někdo ve francouzském nebo v německém jazyce na úřad sídlící v „*malmédské obci*“ nebo v obci německého jazykového regionu, vždy se mu odpovídá v tom jazyce, který pro oslovení úřadu použil. V „*obcích jazykové hranice*“ se úřady na jednotlivce obrací ve francouzštině nebo v nizozemštině podle toho, jaký jazyk tito jednotlivci užívají.

Zaměstnanci místních úřadů v regionu francouzského, nizozemského a německého jazyka absolvují přijímací pohovory v jazyce regionu. Nikdo zde nesmí být jmenován nebo povýšen na jakoukoli pozici, pokud neovládá tento jazyk. Pokud zaměstnanec přichází do styku s veřejností, musí mít dostatečnou znalost druhého jazyka, tj. francouzštiny nebo nizozemštiny. V „*malmédských obcích*“ a v obcích regionu německého jazyka jsou úřady organizovány takovým způsobem, aby v kontaktu s nimi mohla veřejnost bez sebemenších komplikací užívat francouzštinu nebo němčinu.

V „*periferních obcích*“ musí každý místní úřad komunikovat v nizozemštině s úřady regionu nizozemského jazyka i regionu Brusel-hlavní město a také s úřady, pod které spadá. Místní úřady v „*periferních obcích*“ vyhotovují v nizozemštině a ve francouzštině posudky, sdělení a formuláře určené veřejnosti. Avšak stejně jako na všech jiných úřadech v zemi se zde dokumenty týkající se matriky vyhotovují výhradně v jazyce té listiny, ke které se vztahují.

Pro komunikaci s občany užívají místní úřady „*periferních obcí*“ ten jazyk, v němž se na ně lidé obrací, pokud je tímto jazykem nizozemština nebo francouzština. Dle přání zájemce vyhotovují v nizozemštině nebo ve francouzštině potvrzení, oznámení a povolení určená jednotlivcům. Na místních úřadech v „*periferních obcích*“ nesmí být nikdo jmenován nebo povýšen do funkce, pokud nezná nizozemský jazyk. Přijímací pohovor se koná v tomtéž jazyce.

Místní úřady v Bruselu-hlavním městě užívají nizozemštinu nebo francouzštinu pro komunikaci s ostatními úřady v tomtéž regionu bez toho, aby se obracely na překladatele. Ve svých zprávách určených úřadům regionu francouzského jazyka užívají francouzštinu a ve zprávách adresovaných úřadům regionu nizozemského jazyka nizozemštinu. Řád úřadu a instrukce určené zaměstnancům jsou sepsány ve francouzštině a v nizozemštině.

Místní úřady situované v Bruselu-hlavním městě vyhotovují ve francouzštině a v nizozemštině posudky, sdělení a formuláře určené veřejnosti. Listiny, potvrzení, oznámení a povolení určená jednotlivcům jsou vyhotovována ve francouzštině nebo v nizozemštině, a to dle přání jednotlivců. Pro komunikaci s občany užívají úřady francouzštinu nebo nizozemštinu v závislosti na tom, který z těchto dvou jazyků občan užívá.

4.3.2 Užití jazyků na regionálních úřadech

Pokud se činnost regionálních úřadů sídlících v regionu francouzského nebo nizozemského jazyka vztahuje pouze na obce bez zvláštního režimu, užívají tyto úřady jazyk svého regionu pro komunikaci s úřady stejného jazykového regionu, s úřady v regionu Brusel-hlavní město a také pro komunikaci s úřady, kterým jsou podřízené.

Posudky, sdělení a formuláře určené veřejnosti jsou vyhotovovány v jazyce regionu. Potvrzení a listiny týkající se jednotlivců se také vydávají v jazyce regionu, zároveň si ale může každý, kdo o to požádá, nechat vyhotovit překlad těchto dokumentů, dle případu a potřeby, do francouzštiny, nizozemštiny nebo němčiny.

Pro komunikaci s občany užívají regionální úřady výhradně jazyka svého regionu, nicméně i přes to musí být schopné udržovat korespondenci s jednotlivci z jiného jazykového regionu v jazyce užívaném pisatelem.

Odlišný jazykový režim se uplatňuje na regionálních úřadech se sídlem v regionu německého jazyka, jejichž činnost se vztahuje na obce téhož regionu, a dále se týká také regionálních úřadů, jejichž činnost se vztahuje na obce regionu francouzského nebo nizozemského jazyka podléhající zvláštnímu režimu nebo různým režimům.

Ve styku s ostatními úřady téhož regionu, s úřady v regionu Brusel-hlavní město a s úřady, pod které spadají, užívají výše zmíněné úřady výhradně jazyka regionu, v němž sídlí. Posudky, stanoviska a formuláře, které poskytují veřejnosti, vyhotovují v jazyce nebo jazycích stanovených na základě místních úřadů obce svého sídla.

Posudky, sdělení a formuláře distribuované veřejnosti prostřednictvím místních úřadů jsou vyhotovené v jazyce, jejichž užití místním úřadům ukládá zákon. Pro komunikaci s občany užívají regionální úřady toho jazyka, jaký by užil místní úřad, pod který tento člověk spadá.

Všechny listiny, potvrzení a povolení se vyhotovují v jazyce, který se užívá v místě bydliště žadatele, nebo v jazyce užívaném místními úřady, pod které žadatel

spadá. Občané si také mohou nechat doručit překlad dokumentu do francouzštiny, nizozemštiny nebo němčiny. Co se týče zaměstnanců, nikdo nemůže být jmenován nebo povýšen do funkce v regionálním úřadu, pokud neovládá jazyk regionu.

4.3.3 Užití jazyků na centrálních úřadech

Posudky, sdělení a formuláře, jež centrální úřady dávají samy veřejnosti k dispozici, se vydávají ve francouzštině a v nizozemštině. V případě nutnosti jsou tyto formuláře vyhotoveny také v němčině. Posudky, sdělení a formuláře, jež centrální úřady zveřejňují prostřednictvím místních úřadů, jsou vyhotoveny v těch jazycích, jejichž užití zákon ukládá místním úřadům. Všechny listiny, potvrzení a povolení vydávají centrální úřady v tom ze tří oficiálních jazyků země, o jaký zájemce požádá. Pro komunikaci s občany užívají stejný jazyk, který užívá člověk, jež se na ně obrací.

Na centrálních úřadech jsou všichni úředníci rozděleni do dvou sekcí, francouzské a nizozemské. Zaměstnanci na pozici ředitele a vyšších funkcí jsou rozděleni do tří sekcí: francouzské, nizozemské a dvojjazyčné. Pokud ovládá ředitel úřadu pouze jeden jazyk, je mu pro zachování judikatury přidělen jeden bilingvní úředník.

4.3.4 Užití jazyků na úřadech v zahraničí

Úřady v zahraničí musí být uspořádány tak, aby v kontaktu s nimi mohli Belgičané bez sebemenších potíží užit francouzštinu nebo nizozemštinu. Pracovní pozice na úřadech v cizině jsou rozděleny na francouzskou a nizozemskou jazykovou sekci. Zaměstnanci těchto úřadů musí doložit dostatečnou znalost druhého jazyka, a to francouzštiny nebo nizozemštiny.

4.4 Jazykový režim v soudnictví

Jazykový režim v oblasti soudnictví upravuje Zákon z 15. června 1935 o užití jazyků v soudnictví (*la Loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire*). Tento zákon je stále v platnosti, nicméně od svého vzniku prošel velkým počtem úprav.

4.4.1 Užití jazyků v občanskoprávním řízení

Pokud probíhá soudní řízení před civilními a obchodními soudy první instance (*les juridictions civiles et commerciales de première instance*), popřípadě před pracovními soudy (*les tribunaux du travail*) sídlícími v provinciích Hainaut, Luxembourg, Namur a v obvodech Nivelles, Liège, Huy a Verviers, je toto řízení vedeno ve francouzštině. Pokud obě strany soudního řízení společně požádají, aby soud proběhl v nizozemštině nebo v němčině, bude jejich případ přeposlán k nejbližšímu soudu v jiném jazykovém regionu nebo k soudu stejného stupně v jiném jazykovém regionu určenému společným výběrem stran.

Probíhá-li soudní řízení před civilními a obchodními soudy první instance nebo pracovními soudy sídlícími v provinciích Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Limbourg a v obvodu Louvain, pak je toto řízení vedeno v nizozemštině. Ovšem v případě, že obě strany požádají, aby soud proběhl ve francouzštině nebo v němčině, přeposílá se případ k nejbližšímu soudu stejného stupně v jiném jazykovém regionu nebo k soudu stejného stupně jiného regionu vybraném oběma stranami.

Všechna soudní řízení, která probíhají před civilními a obchodními soudy první instance a pracovními soudy sídlícími v obvodu Eupen, jsou vedena v němčině. Požádají-li strany řízení společně o to, aby soudní řízení proběhlo v nizozemštině, bude jejich případ přeposlán k soudu stejného stupně nejbližší v jiném jazykovém regionu nebo k soudu stejného stupně jiného regionu určeného společným výběrem obou stran. Pokud strany společně požádají, aby soudní řízení proběhlo ve francouzštině, bude jejich případ veden v tomto jazyce před tímž soudem.

Žaloba je vyhotovena ve francouzštině, pokud žalovaný bydlí v regionu francouzského jazyka. Bydlí-li žalovaný v regionu nizozemského jazyka, je žaloba napsána v nizozemštině. Pokud bydlí žalovaný v obci bruselské aglomerace nebo nemá bydliště v Belgii, vyhotovuje se ve francouzštině nebo v nizozemštině. Soudní řízení se pak koná v jazyce užitém pro napsání žaloby. Žalovaný může požádat, aby se soudní řízení konalo v jiném jazyce, soudce však jeho žádosti nemusí vyhovět, pokud usoudí, že má žalovaný dostatečnou znalost jazyka, v němž byla žaloba vyhotovena.

V případě, že je ve stejném soudním řízení více žalovaných, je žaloba napsána ve francouzštině nebo v nizozemštině v závislosti na tom, jaký jazyk užívá většina žalovaných. Pokud je počet jazykových skupin žalovaných účastníků rovnocenný, napíše se žaloba ve francouzštině nebo v nizozemštině, a to dle volby žalobce.

Požádá-li žalovaný bytem v nějaké z obcí v kantonech Mouscron a Comines nebo nějaké z obcí kantonu Fouron-Saint-Martin, aby soudní řízení před civilními soudy, obchodními soudy, nebo před pracovními soudy se sídlem v provinciích Hainaut, Luxembourg, Namur a v obvodech Nivelles, Liège, Huy a Verviers proběhlo v nizozemštině, proběhne toto řízení v požadovaném jazyce před soudem stejné instance. Stejně tak pokud žalovaný bytem v obcích kantonů Mouscron a Comines nebo v obcích kantonu Fouron-Saint-Martin požádá, aby soudní proces proběhl ve francouzštině před stejnými soudy se sídlem v provinciích Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Limbourg nebo v obvodu Louvain, soudní proces proběhne v tomto jazyce před takovým soudem první instance, který je nejbližší bydliště žalovaného a spadá pod jiný jazykový režim.

Před soudy prvního stupně (*les justices de paix*) v Kraainem, Rhode-Saint-Genès a Meise může žalovaný bytem v Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Rhode-Saint-Genèse, Wemmel nebo Wezembeek-Oppem požádat, aby soudní proces proběhl ve francouzštině.

Pokud důkazy nebo dokumenty vycházející z nějaké instance jsou vyhotoveny v jazyce odlišném od jazyka soudního procesu, může soudce na žádost strany, proti níž tyto důkazy nebo dokumenty směřují, nařídit odůvodněným rozhodnutím překlad těchto věcí do jazyka soudního řízení.

Odvolání proti rozsudkům soudu prvního stupně se podává k soudu jazykového režimu odpovídajícímu jazyku rozsudku.

4.4.2 Užití jazyků pro trestní řízení

Všechny zápisy o vyšetřování a zjišťování zvláště závažných zločinů, přečinů a přestupků jsou sepsány v regionu francouzského jazyka ve francouzštině, v regionu nizozemského jazyka v nizozemštině a v regionu německého jazyka v němčině. V obcích bruselské aglomerace jsou tyto zápisy vyhotovovány ve francouzštině, nebo nizozemštině. Stejně tak i všichni úředníci státního zastupitelství a vyšetřující soudci užívají pro své dokumenty o stíhání a vyšetřování v trestné věci jazyk určený pro soud, u něhož pracují.

Před přestupkovými soudy a trestními soudy (*les tribunaux de police et les tribunaux correctionnels*), které rozhodují v první instanci a sídlí v provinciích Hainaut, Luxembourg, Namur a v obvodech Nivelles, Liège, Huy a Verviers, probíhají všechna

soudní řízení ve francouzštině. Pokud soudy tohoto typu sídlí v provinciích Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Limbourg a v obvodu Louvain, soudní řízení před nimi probíhají v nizozemštině. Mají-li tyto soudy sídlo v obvodu Eupen, probíhají před nimi soudní řízení v němčině. Výjimka se vztahuje na případy, kdy obviněný bydlí v kantonech Mouscron, Comines nebo Fouron-Saint-Martin. Tito obvinění mohou zákonem stanovenou formou požádat o užití jiného jazyka.

Před přestupkovými soudy obvodu Brusel, jejichž rezort se skládá výhradně z obcí nizozemského jazyka, probíhají všechna soudní řízení v nizozemštině. Pokud o to obviněný bydlící v obci Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Rhode-Saint-Genèse, Wemmel, nebo Wezembeek-Oppem požádá způsobem definovaným zákonem, je případ přeposlán k přestupkovému soudu, který rozhoduje v požadovaném jazyce.

Pokud stane obviněný z regionu francouzského jazyka před přestupkovými soudy soudního obvodu Brusel, jejichž rezort neobsahuje výhradně jenom obce nizozemského jazyka, nebo před opravným soudem v Bruselu rozhodujícím v první instanci, proběhnou tato soudní řízení ve francouzštině. Bydlí-li obviněný v regionu nizozemského jazyka, rozhoduje se v nizozemštině. Jestliže obviněný bydlí v bruselské aglomeraci, je soudní řízení vedeno ve francouzštině, nebo v nizozemštině. Ve všech ostatních případech se užití francouzštiny, nebo nizozemštiny, a to dle potřeb případu. Pokud o to obviněný požádá, může být toto pravidlo porušeno. O změnu jazyka může také za dodržení zákonem stanovených podmínek požádat obviněný, který bydlí v obci Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Rhode-Saint-Genèse, Wemmel nebo Wezembeek-Oppem.

4.4.3 Porotní soudy (*les cours d'assises*)

Před porotními soudy v provinciích Hainaut, Luxembourg, Namur a Valonský Brabant probíhá soudní řízení ve francouzštině. Před porotními soudy v provinciích Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Vlámský Brabant a Limbourg probíhá soudní řízení v nizozemštině. Před porotním soudem v administrativním obvodu Brusel-hlavní město probíhá soudní řízení ve francouzštině, nebo v nizozemštině a před porotním soudem v provincii Liège ve francouzštině, nebo v němčině, dle jazyka užívaného obviněným.

Obviněný, který mluví pouze nizozemsky, nebo je pro něj vyjadřování v jiném jazyce obtížné, a musí tedy využít překladu před porotním soudem v Hainaut,

Luxembourg, Namur, nebo Valonský Brabant, může požádat o přeposlání svého případu před porotní soud provincie Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Vlámský Brabant, Limbourg, nebo před porotní soud administrativního obvodu Brusel-hlavní město.

Stejně tak pokud obviněný, který ovládá pouze francouzštinu, nebo se snadno nevyjádří v jiném jazyce a musí tedy využít překladu před porotním soudem v provincii Anvers, Východní Flandry, Západní Flandry, Vlámský Brabant, nebo Limbourg, může požádat o přeposlání svého případu před porotní soud v provincii Hainaut, Luxembourg, Namur, Valonský Brabant, nebo před porotní soud administrativního obvodu Brusel-hlavní město.

Obviněný, který mluví pouze německy, nebo je pro něj vyjadřování v jiném jazyce obtížné, a musí tedy využít překladu před jiným než porotním soudem v provincii Liège, může požádat o přeposlání svého případu před porotní soud v Liège.

Pokud se v případě vyskytují dva obvinění, výše zmíněná žádost může být přijata pouze pod podmínkou, že je podána oběma obviněnými. Jsou-li v případě více než dva obvinění, může být výše zmíněná žádost přijata pouze tehdy, pokud je vyjádřena většinou obviněných. Stanou-li před soudem obvinění, z nichž jedna polovina žádá o užití jednoho jazyka a druhá polovina o užití druhého jazyka, rozhodne o jazyce soudního řízení sám soudce.

4.4.4 Užití jazyků před kasačním soudem (*la Cour de cassation*)

Pokud bylo napadené rozhodnutí vydáno ve francouzštině nebo nizozemštině, soudní řízení před kasačním soudem proběhne ve stejném jazyce. Bylo-li toto rozhodnutí vydáno v němčině, žalobce vyhotoví podle svého výběru žádost na kasaci ve francouzštině, nizozemštině, nebo němčině. Je-li žádost podána ve francouzštině nebo nizozemštině, soudní řízení před kasačním soudem proběhne v tomto jazyce. Podá-li ovšem žalobce žádost v němčině, nebo pokud je podáno více žalob na stejné rozhodnutí a tyto žaloby jsou sepsány v různých jazycích, sám soud rozhodne o jazyce, v němž řízení proběhne.

Všechny rozsudky kasačního soudu se vyhláší v jazyce soudního řízení. Rozsudky vyhlášené ve francouzštině nebo v nizozemštině jsou dle případu přeloženy do francouzštiny nebo nizozemštiny. Pokud byl napadený rozsudek vydán v němčině, bude nový rozsudek přeložen také do tohoto jazyka.

4.4.5 Soudci a zaměstnanci soudů

V zákoně je dále ukotveno, že každý soudce musí být držitelem titulu doktora práv v tom jazyce, který je zároveň jazykem jeho pracoviště. Stejně tak všichni zapisovatelé, státní zástupci a další zaměstnanci soudu, kteří se účastní soudního řízení, musí dostatečně ovládat jazyk, v němž se toto řízení koná. Také vyšetřovatelům a znalcům zákon ukládá povinnost vyhotovovat všechny dokumenty týkající se případu a vést jeho vyšetřování v daném jazyce, nicméně soud jim může ve zvláštních případech udělit výjimku.

4.4.6 Jazykový režim Ústavního soudu (*la Cour constitutionnelle*)

Pravidla užívání jazyků Ústavním soudem jsou stanovena Zvláštním zákonem z 6. ledna 1989 o Ústavním soudu (*la Loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour constitutionnelle*). Podle tohoto zákona se Ústavní soud skládá z dvanácti soudců, z nichž šest je francouzsky mluvících a tvoří tak francouzskou jazykovou skupinu a dalších šest je nizozemsky mluvících a jsou tedy součástí nizozemské jazykové skupiny. Každá z těchto skupin soudců si vybere svého předsedu, jednoho frankofonního a jednoho nizozemsky mluvícího. Minimálně jeden ze soudců Ústavního soudu musí doložit dostatečnou znalost němčiny.

Ústavnímu soudu napomáhá nanejvýš 24 referentů, z nichž jedna polovina mluví francouzsky a druhá polovina nizozemsky. Zároveň však musí být složení referentů takové, aby vždy alespoň jeden referent z francouzské jazykové skupiny a jeden referent z nizozemské jazykové skupiny doložil dostatečnou znalost němčiny. Dále musí také každý člen skupiny francouzského jazyka doložit znalost nizozemštiny a každý člen skupiny nizozemského jazyka znalost francouzštiny.

Slyšení, jednání a rozhodnutí Ústavního soudu probíhá ve složení sedmi soudců, tzn. ze tří soudců skupiny francouzského jazyka, tří soudců skupiny nizozemského jazyka a z jednoho předsedy.

Záležitosti předložené Ústavnímu soudu jsou sepsané ve francouzštině, v nizozemštině nebo v němčině. Je-li případ předložen v němčině, nebo ve francouzštině a v nizozemštině zároveň, samotný soud rozhodne, zda se bude záležitost řešit ve francouzštině, nebo v nizozemštině. Rozsudky Ústavního soudu jsou vyhotoveny a vyhlášeny ve francouzštině, nebo v nizozemštině a dále jsou zveřejněny na „*Moniteur belge*“ s překladem do němčiny. Pokud byla záležitost předložena v němčině, rozsudek se vyhláší a zveřejňuje také v německém jazyce.

V této kapitole jsme se věnovali zákonům upravujícím jazykové užití v Belgii. Ačkoli se zdají být na první pohled velmi dobře propracované, mají určité nedostatky, kterým se budu věnovat v závěru své práce. Při hodnocení zákonů upravujících užití jazyků v soudnictví uvedu dva konkrétní případy, na nichž jsou takové nedostatky jasně patrné.

5 Závěr

Cílem této práce bylo odhalit a následně popsat, jakým způsobem belgická legislativa upravuje užití jazyků v zemi. Jak jsem již uvedla, jako hlavní zdroj jazykových zákonů mi posloužily internetové stránky www.tlfq.ulaval.ca/axl, kde lze nalézt veškerou legislativu týkající se nejen jazykového uspořádání Belgického království, ale také jiných zemí, v nichž se obdobná jazyková otázka vyskytuje.

Prostřednictvím kapitoly nazvané „Legislativa určující jazykový režim“ jsme se tedy seznámili se stěžejními jazykovými zákony Belgie. V této kapitole se k nim vrátím, abych zhodnotila, zda je z mého pohledu současná zákonná úprava užití jazyků postačující, či nikoli. Postupně se vyjádřím ke všem oblastem, které jsem v předchozí kapitole rozebírala.

5.1 Ústava Belgického království a Zákon o ústavních reformách

První zákon, kterému jsem se věnovala, byl základní zákon státu, tj. Ústava Belgického království. Myslím si, že zcela postačujícím způsobem stanovuje základní obecné principy nezbytné pro fungování země, včetně zastoupení jednotlivých jazykových skupin v moci soudní, zákonodárné a výkonné. Také pravidla o vytváření a zveřejňování vyhlášek a dekretů stanovená Zákonem o ústavních reformách z 8. srpna 1980, který jsem zařadila do téže podkapitoly, se mi zdají zcela adekvátní.

5.2 Jazykový režim ve školství

Dále jsem se zaměřila na oblast školství, protože se domnívám, že vzdělání hraje velkou roli v životě lidí a svým způsobem může ovlivnit další vývoj v zemi. Úprava užití jazyků ve školství má skutečně velký vliv nejen na pracovní možnosti a příležitosti člověka, ale také na další aspekty jeho života.

Zákon o jazykovém režimu ve školství z 30. července 1963 dostatečně ošetřuje tuto oblast, pokud jde o vyučovací jazyk vzdělávacích zařízení a jazykové znalosti jejich zaměstnanců. V těchto dvou bodech skutečně nelze tvůrcům zákona nic vytknout. Avšak zaměříme-li se na část zákona upravující výuku druhého jazyka, zjistíme, že ne všichni žáci v Belgii mají stejné možnosti, protože výběr druhého jazyka se liší v závislosti na jazykovém regionu.

V regionu německé řeči je volba druhého jazyka samozřejmě pochopitelná a toto řešení je zcela na místě, neboť žáci jsou obklopeni francouzsky i německy mluvícím obyvatelstvem a pro jejich správnou integraci do společnosti je proto nezbytná znalost

francouzštiny a němčiny. Nutná byla také zákonná úprava výuky druhého jazyka v obvodu Brusel-hlavní město, neboť i zde je potřebná znalost francouzštiny a nizozemštiny. Také obyvatelé obcí se zvláštním režimem by měli ovládat jazyk regionu, v němž se jejich obec nachází.

Pokud bychom ale měli na základě výše zmíněného zákona srovnat možnosti výběru druhého jazyka, které mají žáci regionu nizozemského jazyka a žáci regionu francouzského jazyka, pak musíme konstatovat, že jsou značně rozdílné. Přiznávám, že mě tato skutečnost velice překvapila. Zvláště v případě školství bych očekávala, že se belgičtí zákonodárci pokusí pro Vlány a Valony nastavit pokud možno rovnocenné podmínky, aby zbytečně nedocházelo k novým svárům mezi těmito dvěma jazykovými skupinami.

Jestliže bylo cílem zákonodárců zajistit, aby byli Valoni a Vlámové schopni se mezi sebou dorozumět, pak toto řešení nebylo příliš šťastné. Dalo by se pochopit jedině v tom případě, kdy by zákon zároveň ukládal, aby byla druhým jazykem v regionu francouzského jazyka pouze nizozemština. Takto tomu bylo vlastně až do roku 1963, ovšem pak došlo k rozšíření výběru v regionu francouzského jazyka a k nizozemštině tam přibyla ještě angličtina a němčina.

Stát sice nemá ve školství přímo v této záležitosti vyloženě zásadní pravomoc a komunity si ji mohou ještě poupravit podle svého uvážení, přesto si ale nemyslím, že je vhodné, aby byla nějaká komunita státem vydaným zákonem takto výrazně upřednostňována.

Ostatně Francouzská komunita se rozhodla tuto část zákona skutečně pozměnit a vydala Dekret o zřizování mateřských škol a prvního stupně základních škol. Prostřednictvím tohoto dekretu zakazuje výběr ze všech tří jazyků v jednom vzdělávacím zařízení a povoluje maximální počet dvou jazyků, z nichž si mohou žáci vybrat. Pravděpodobně tak byla nucena učinit, aby zjednodušila řešení svízelné situace školám, které by mohly mít problémy při hledání dostatečně kvalifikovaných zaměstnanců pro výuku všech tří jazyků. I přes tento dekret jsou ale stále žáci v regionu nizozemského jazyka de facto diskriminováni.

5.3 Jazykový režim státní správy

Pokud jde o státní správu, dalo by se říci, že se poctivě řídí tím, co se nazývá jako „le droit du sol“. Jazykový režim ve státní správě můžeme ve zkratce shrnout tak, že úřady komunikují a vydávají dokumenty v jazyce svého jazykového regionu, nebo

pokud se nachází v obci se zvláštním režimem, komunikují v jazyce této obce. Centrální úřady užívají pro komunikaci s občany jazyk regionu nebo obce, z níž občan pochází.

Toto uspořádání je z mého pohledu logické, protože pokud se někdo chce na nějakém místě trvale usadit, měl by se pokusit svému okolí přizpůsobit. Ulehčí tak život nejen sobě, ale i svým dětem, které se budou muset vzdělávat v jazyce regionu.

Proces adaptace samozřejmě nějaký čas trvá a ne vždy se každému podaří cizí jazyk ovládnout tak dobře jako jazyk mateřský. Z tohoto důvodu mohou občané úřady požádat o překlad dokumentů do jiného jazyka. Podle mého názoru je užití jazyků v administrativní sféře dobře uspořádáno.

5.4 Jazykový režim v soudnictví

Zaměříme-li se na užití jazyků v soudnictví, zjistíme, že jazyk soudního řízení se vybírá podle jazyka obviněného. Pokud se tedy někdo stane obětí trestného činu a jeho pachatel pochází z jiného jazykového regionu, probíhá zpravidla soudní řízení v jazyce obžalovaného.

Na internetových stránkách <http://www.justice-en-ligne.be> se lidem dostává odborných odpovědí na jejich dotazy týkající se belgického práva. Podařilo se mi zde najít dotaz otce oběti trestného činu. Tento dotaz odkrývá nedostatky Zákona z 15. června 1935 o užití jazyků v soudnictví, a proto jsem se jej rozhodla spolu s odpovědí advokáta Bruselské advokátní komory umístit do přílohy.

Hlavním problémem tohoto případu je, že mateřským jazykem oběti výše zmíněného případu je francouzština, avšak pachatel pochází z regionu nizozemského jazyka, a proto soudní řízení proběhne v nizozemštině. Otec oběti se ptá, zda se může jeho dcera před soudem vyjadřovat ve francouzštině. Chtěl by vědět, jestli jí bude umožněn během řízení simultánní překlad a překlad jednotlivých dokumentů týkajících se případu do francouzštiny. Také ho zajímá, kdo ponese náklady spojené s překladem.

Zákon sice umožňuje, aby se jeho dcera před soudem vyjadřovala ve francouzštině, dále se ale plně soustředí na ochranu jazykových práv obviněného. S přítomností překladatele pro potřeby oběti se tedy nepočítá. Samotné soudní řízení může proběhnout v jiném jazyce pouze tehdy, požádá-li o to sám obviněný.

V tomto vidím nedostatek, který by neměl být zákonem vůbec umožněn. Je zcela nepřijatelné, aby byla v tomto ohledu oběť diskriminována! Podle mého názoru by měl být oběti automaticky přidělen překladatel placený státem, aby měla pokud možno stejná práva, jako pachatel projednávaného trestného činu. Vždyť trauma z trestného

činu samotného nemusí být u oběti nutně prohlubováno touto jazykovou křivdou při soudním řízení.

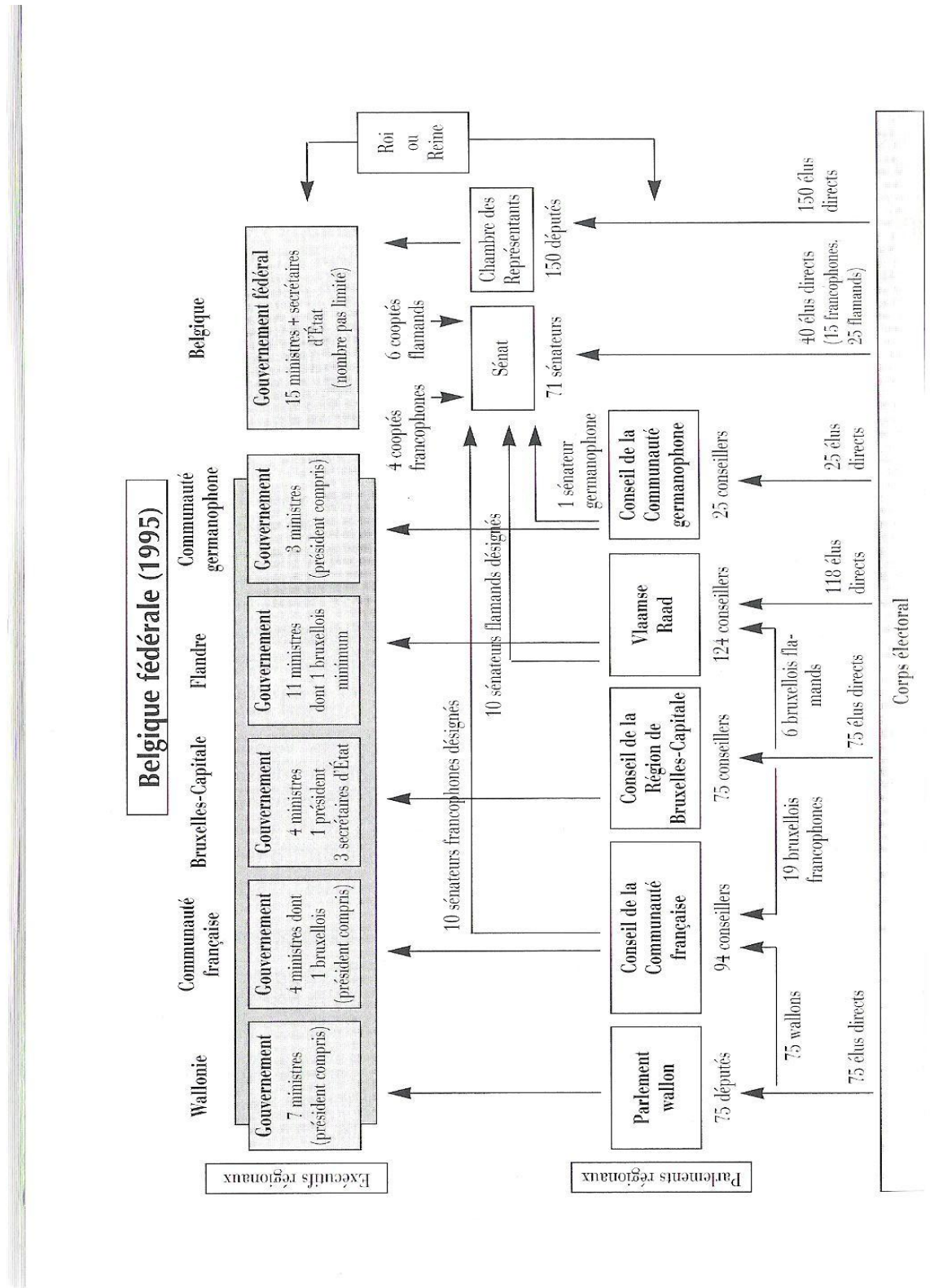
Na obdobný problém narazila také frankofonní tazatelka, která se stala účastníkem dopravní nehody v obci regionu Brusel-hlavní město. Viníkem nehody byl řidič z regionu nizozemského jazyka, a proto se řízení i v tomto případě odehrává v nizozemském jazyce. Také tento dotaz a odpověď na něj jsem umístila do přílohy.

5.5 Celkové zhodnocení

Na základě poznatků nabytých z rozboru jazykových zákonů Belgie musím přiznat, že se mi stávající řešení jazykové problematiky jeví jako nedostatečné. Adekvátně je sice ošetřena oblast upravená ústavou a také užití jazyků ve státní správě, nicméně nerovné podmínky ve výuce druhého jazyka a částečně nedořešený jazykový režim v soudnictví ještě rozhodně zásah zákonodárců vyžadují. Z tohoto důvodu jsem přesvědčena o tom, že do budoucna můžeme očekávat další legislativní úpravy, jež pravidla pro užití jazyků v zemi zdokonalí.

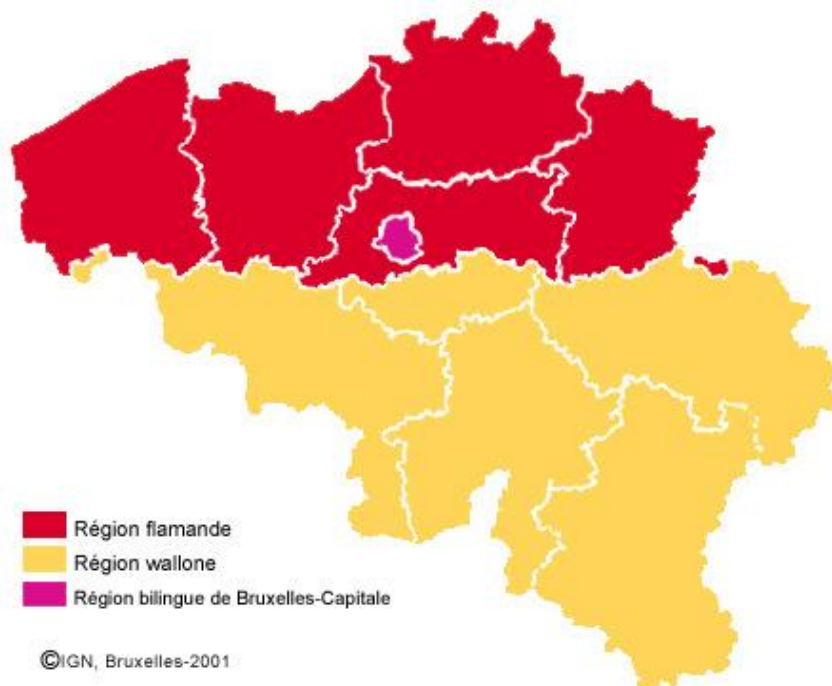
6 Přílohy

Příloha č. 1: La Belgique fédérale

Zdroj: HAYT, Franz a Denise GALLOY. *La Belgique, Des tribus gauloises à l'État fédéral.*

Příloha č. 2: Regiony

Dostupné z :

http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=portail_geographie [ze dne 15. 4. 2012]

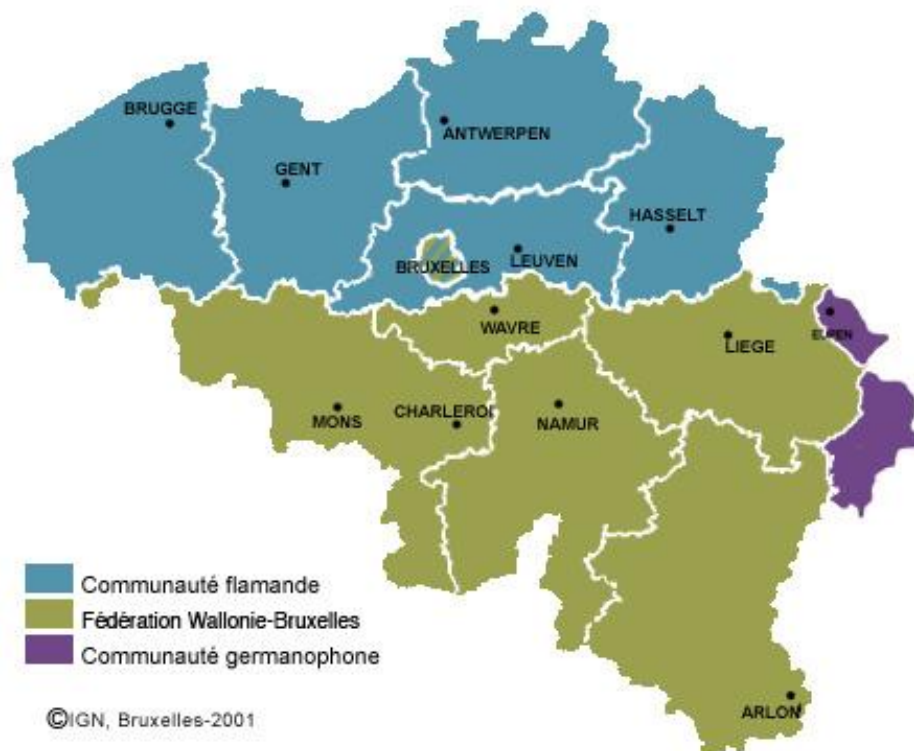
Příloha č. 3: Jazykové regiony

Les régions linguistiques

Dostupné z : <http://www.stjosse.irisnet.be/index.php?id=34> [ze dne 18. 3. 2012]

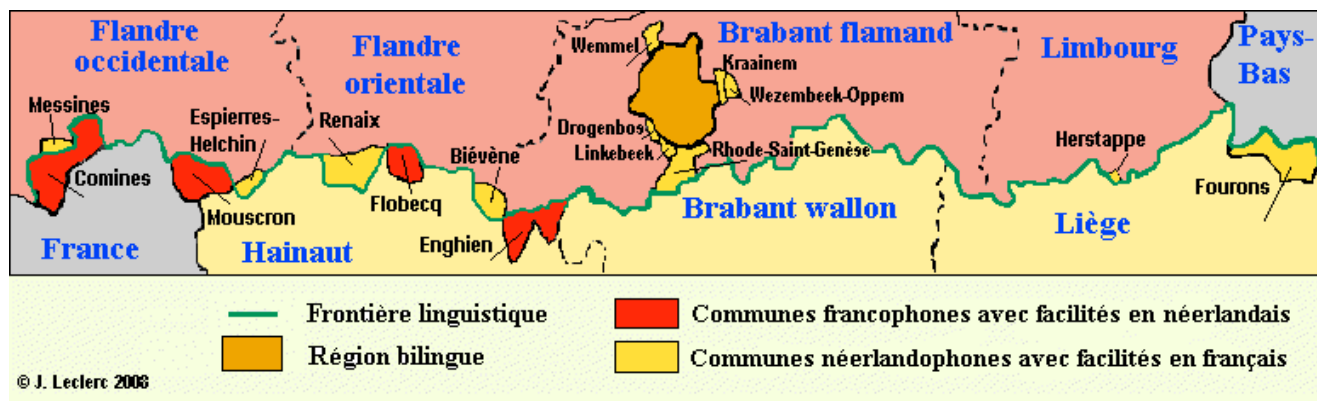
Příloha č. 4 : Komunity

Dostupné z :

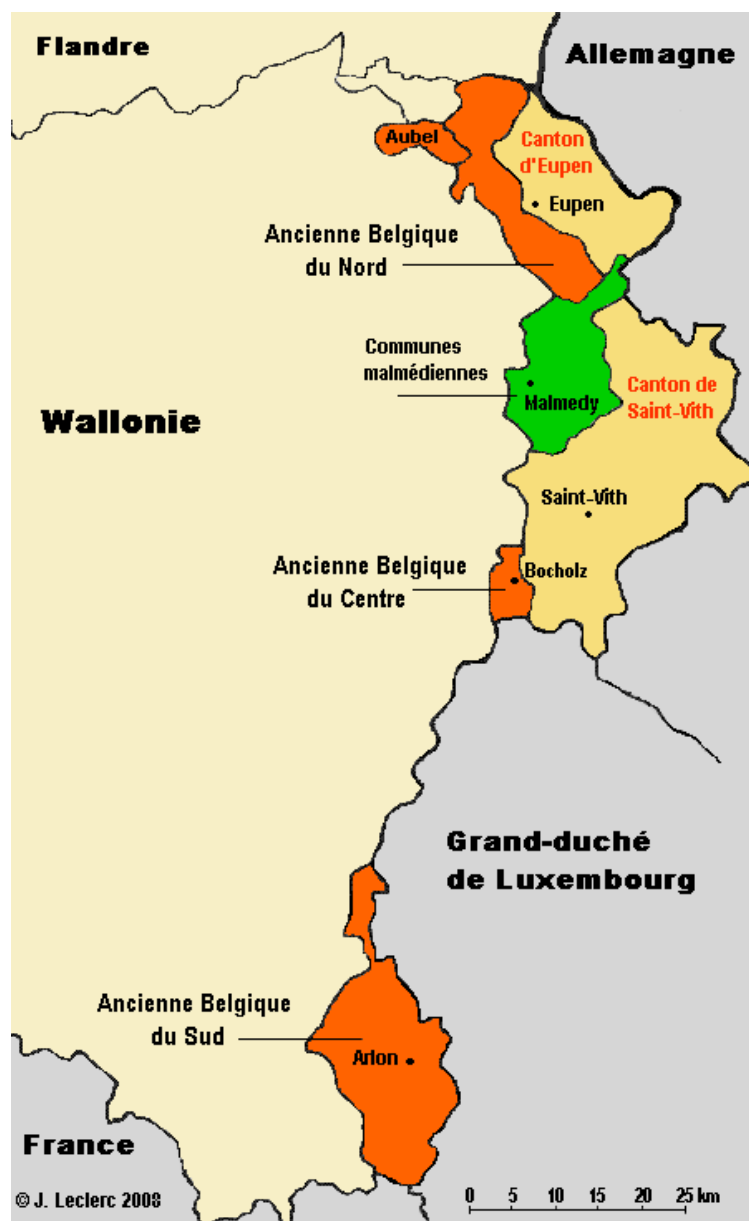
http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=portail_geographie [ze dne 15. 4. 2012]

Příloha č. 5: Obce jazykové hranice

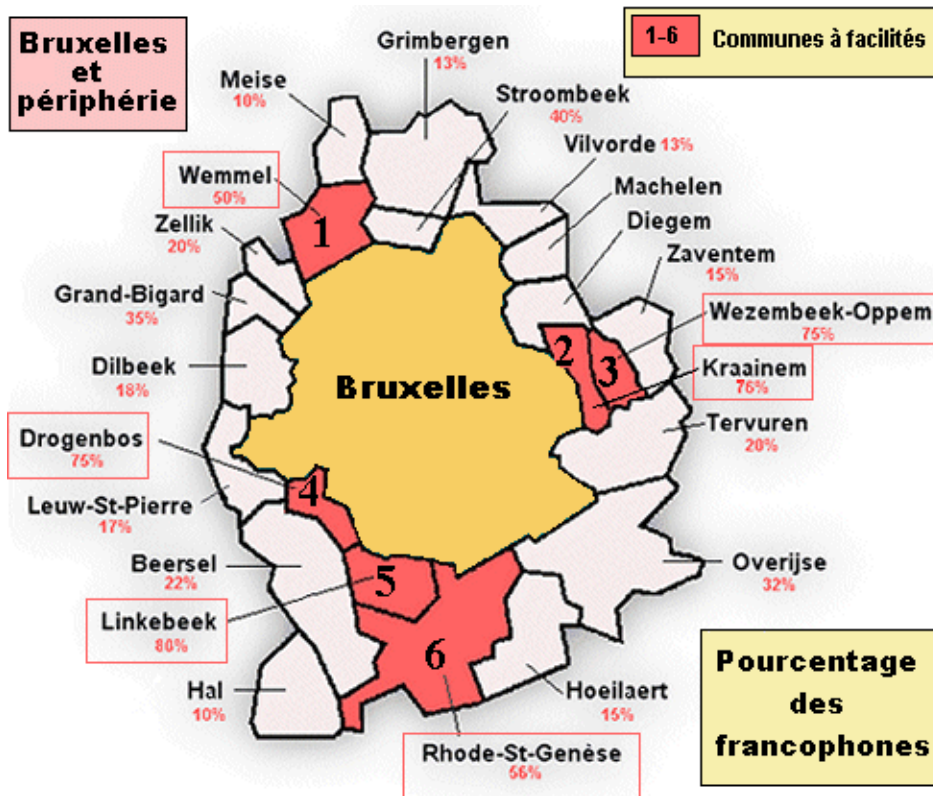
Dostupné z : <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetcarte5.htm> [ze dne 15. 4. 2012]

Příloha č. 6: „Malmédské obce“

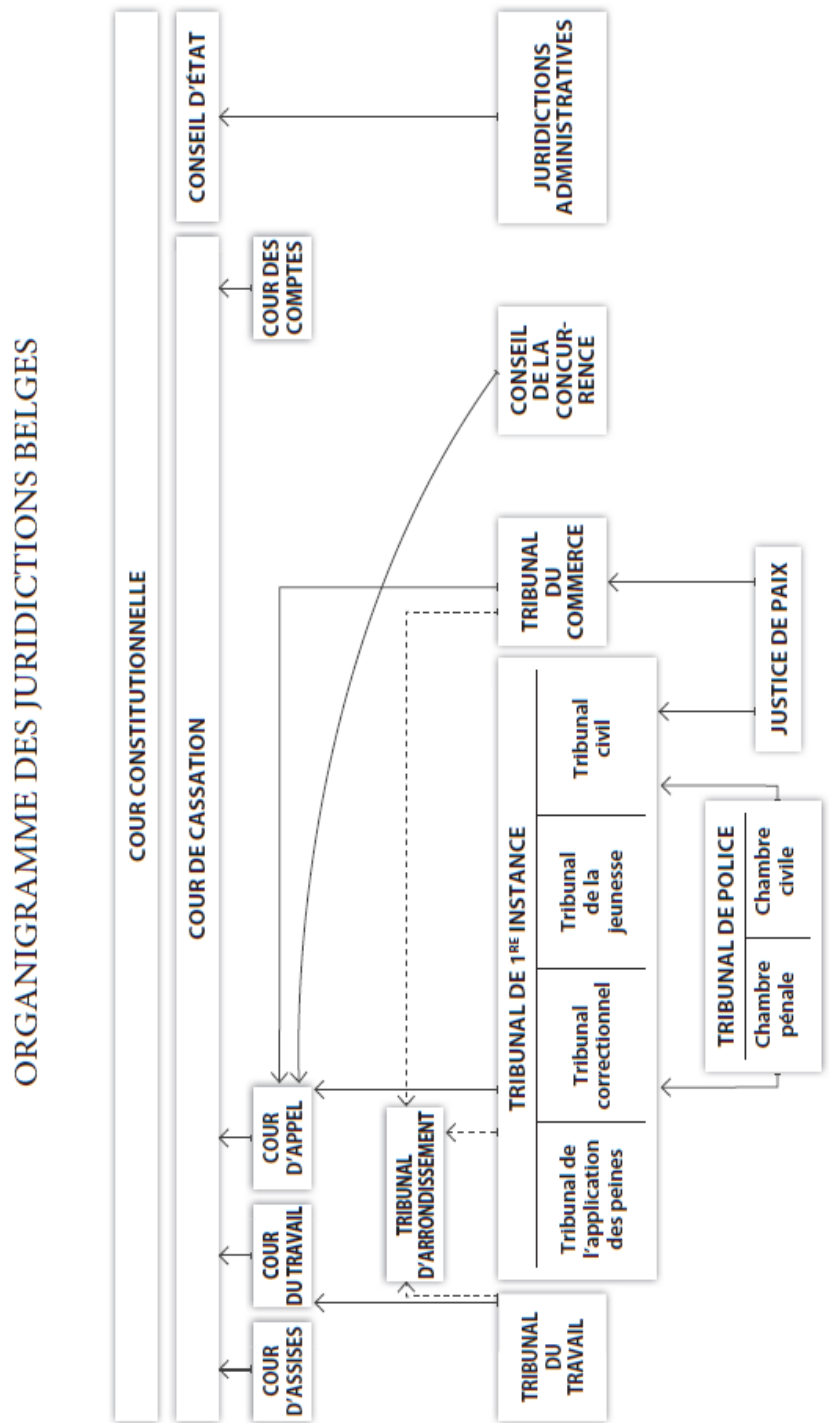
Dostupné z : <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueger.htm> [ze dne 15. 4. 2012]

Příloha č. 7 : Periferní obce

Dostupné z : <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/EtatsNsouverains/bruxelles-capitale.htm> [ze dne 15. 4. 2012]

Příloha č. 8: Organigram soudního systému Belgie

Zdroj: Cour de justice des Communautés européennes. *Les juridictions des États membres de l'Union européenne, Structure et organisation.*

Příloha č. 9 : La victime d'une infraction et l'emploi des langues

La question:

Un autre internaute nous fait savoir que sa fille a été victime d'une infraction et que, l'auteur des faits étant domicilié en Flandre et d'expression néerlandaise, le dossier a été transmis dans une juridiction néerlandophone. Il se demande si, lorsqu'elle se constituera partie civile, elle pourra exprimer en français. Et qu'en est-il des pièces du dossier ? Pourra-t-elle en demander la traduction ? Qui devra en supporter les frais ? De même, pendant les débats devant le tribunal correctionnel, pourra-t-elle en demander une traduction en temps réel ? Si oui, à qui incombera les frais du traducteur ?

La réponse:

La loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues en matière judiciaire prévoit, pour les affaires pénales, des procédures de changement de langue mais uniquement au profit du prévenu.

Rien n'existe au profit des parties civiles, qu'il s'agisse du changement de langue, de l'assistance d'un interprète ou de la traduction des pièces. Le droit européen ne consacre pas davantage de « droits linguistiques » au profit des parties civiles puisque la directive 2010/64/UE du 20 octobre 2010 relative au droit à l'interprétation et à la traduction dans le cadre des procédures pénales, qui doit être transposée pour le 27 octobre 2013, ne prévoit d'assistance d'un interprète et de traduction des pièces qu'au profit du « suspect » ou de la « personne poursuivie ».

La réponse est donc malheureusement négative pour notre interlocuteur. Pour contester cette situation, sa fille devrait s'engager dans une procédure qui conteste les lacunes de la loi précitée du 15 juin 1935, et ce par exemple en suscitant une question préjudicielle devant la Cour constitutionnelle, seule habilitée à invalider une loi. Mais les chances de succès de pareille procédure sont aléatoires et mériteraient un plus long examen.

La loi prévoit expressément que la partie civile utilise la même langue que le parquet, et les plaidoiries ont lieu dans la langue de la procédure. Ce n'est qu'exceptionnellement, et si la mesure semble « absolument nécessaire », que le juge peut autoriser à la demande d'une partie qu'il soit fait usage d'une autre langue que celle de la procédure par le conseil de cette partie, à condition que celui-ci déclare ne

pas connaître la langue de la procédure et qu'il ait son domicile dans une autre région linguistique.

Dostupné z: <http://www.justice-en-ligne.be/article286.html> [cit. dne 22. 4. 2012]

Příloha č. 9 : Accident de la circulation à Bruxelles et emploi des langues devant les tribunaux

La question:

Une de nos internautes nous interpelle au sujet d'un accident de la circulation dont elle a été la victime dans la commune d'Ixelles (Région de Bruxelles-Capitale). Il est causé par un chauffeur habitant en Flandre. La question se pose de savoir dans quelle langue se déroulera la procédure devant le tribunal.

La réponse:

Dès qu'il s'agit d'indemniser un dommage résultant d'un accident de la circulation, seul le tribunal de police est compétent pour trancher le litige. En l'espèce, cette affaire sera donc portée soit devant la section pénale du tribunal de police de Bruxelles (en cas d'action diligentée par le parquet ou d'action directe de la victime), soit devant la section civile de ce tribunal ou du tribunal du domicile du défendeur en cas d'action civile (par exemple après un classement sans suite du parquet).

La loi qui détermine la langue de la procédure devant les juridictions du pays est d'ordre public, ce qui signifie qu'elle s'impose d'office, sans que l'on puisse y déroger et quelle que soit l'opinion des parties à ce propos.

Selon la loi, si le parquet poursuit le conducteur ou si la victime le cite directement au pénal, la procédure devant la section pénale du tribunal de police de Bruxelles est faite en néerlandais si le prévenu est domicilié en région de langue néerlandaise. Il n'existe qu'une seule dérogation à cette règle : l'inculpé, et lui seul, peut demander que la procédure soit faite dans une autre langue. Aucune demande de ce type n'existe au profit de la partie civile, victime de l'accident. Cette dernière est donc contrainte, par application de la loi, de suivre le procès qui se déroulera en néerlandais, sauf si le prévenu sollicite lui-même qu'il se déroule en français.

Si le parquet classe l'affaire sans suite et/ou si la victime de l'accident cite directement l'auteur devant la section civile du tribunal de police de Bruxelles, la

citation devra être faite en néerlandais dès le moment où ce défendeur est domicilié en Flandre, et toute la procédure se poursuivra dans cette langue, sauf si le défendeur, et lui seul, demande que la procédure soit poursuivie en français parce qu'il n'a pas une connaissance suffisante du néerlandais.

Ces principes peuvent sembler sévères pour la victime de l'accident qui est donc condamnée à suivre la procédure dans la langue imposée même si elle ne la maîtrise pas. En réalité, ces règles partent du principe que, d'une façon générale, la partie qui est assignée devant le tribunal est censée être la partie plus faible puisqu'elle aura à se défendre par rapport à ce dont on l'accuse. Les droits de la défense doivent donc lui permettre de suivre la procédure dans sa propre langue.

Il faut toutefois noter que les parties qui comparaissent en personne, en ce compris la partie civile, font usage de la langue de leur choix pour tous leurs dires et déclarations devant le tribunal.

L'emploi des langues en matière judiciaire est réglé par une loi de 1935. Cette loi mériterait assurément d'être revue, notamment pour répondre à une situation comme celle qui préoccupe notre internaute, et tenir compte de la langue de chacune des parties. On songe notamment à la possibilité pour les parties de solliciter le changement de langue de commun accord, hypothèse actuellement exclue devant les tribunaux civils de Bruxelles alors qu'elle est possible devant tous les autres tribunaux du pays...

En réalité, le territoire de l'arrondissement judiciaire de Bruxelles coïncide avec celui de l'arrondissement électoral de Bruxelles-Hal-Vilvorde (le fameux « BHV »). Même s'il n'a pas la même destination que ce dernier, sa scission est également revendiquée à l'heure actuelle, de sorte qu'il y a fort à parier que les règles relatives à l'emploi des langues en matière judiciaire seront très prochainement réexaminées.

Ce sera sans doute l'occasion d'amender la loi actuelle en vue de permettre une meilleure gestion de la question linguistique devant les tribunaux bruxellois.

Dostupné z: <http://www.justice-en-ligne.be/article84.html> [cit. dne 22. 4. 2012]

7 Résumé

Le sujet principal de ce mémoire, c'est le régime linguistique du royaume de Belgique. Les langues officielles y usitées sont le français, le néerlandais et l'allemand, il est donc nécessaire de régler l'emploi de ces langues sur le territoire du pays. Mais créer des lois linguistiques, c'est un processus malaisé et long. La preuve que la question linguistique est difficile à résoudre, c'est le fait qu'elle persiste en Belgique depuis très longtemps et elle est toujours actuelle. Évaluer, si les lois linguistiques de nos jours pourraient être suffisantes pour les citoyens belges ou non, c'est le but et l'essentiel de ce mémoire.

Le premier chapitre de ce mémoire a pour objectif la découverte de l'histoire belge, car les racines de cette problématique sont y vraiment sensibles. Cependant, il ne s'agit pas d'une description détaillée. La première partie de ce court chapitre sert juste à saisir les relations entre les groupes linguistiques belges, la position des langues et de leurs locuteurs dans le passé. Ensuite, dans la deuxième partie, nous pouvons suivre la naissance des lois linguistiques principales et aussi la réforme de l'État menant à sa fédéralisation.

Le deuxième chapitre a pour but la description et l'éclaircissement de l'organisation administrative qui est dans le cas de Belgique vraiment compliquée. D'abord, dans sa première partie, nous pouvons dévoiler la répartition des pouvoirs en pouvoir législatif, exécutif et judiciaire. Il y a une courte description des organes qui exercent ces trois pouvoirs. Ensuite, le fonctionnement et les compétences des organes fédéraux sont mentionnés.

Puis, nous découvrons la répartition du territoire belge en régions, provinces et communes. Leur fonctionnement, organes et pouvoirs sont y aussi expliqués. Finalement, ce sont les régions linguistiques et les communautés particulières dont le rôle, le fonctionnement et les pouvoirs sont décrits dans ce chapitre.

Le noyau de ce mémoire, c'est le troisième chapitre, car il est consacré à la législation linguistique belge. En premier lieu, nous étudions la loi clé, ça veut dire la Constitution belge qui statue les règles de base pour l'emploi des langues. Elle aussi assure la représentation des groupes linguistiques dans les organes fédéraux.

Ensuite, nous nous orientons vers l'emploi des langues dans l'enseignement. En Belgique, on enseigne dans la langue de région, mais il y a bien sûr les exceptions pour les communes qui sont dotées d'un régime spécial. En ce qui concerne l'enseignement

de la seconde langue, les conditions diffèrent. Dans toutes les régions, les enfants ne peuvent pas choisir la seconde langue excepté les enfants de la région de langue française qui peuvent avoir le choix de deux langues.

Quant à l'emploi des langues en matière administrative, on peut dire que c'est le droit du sol qui est appliqué. Les services locaux et régionaux communiquent avec les citoyens belges dans la langue de leur région. Cependant, en communiquant avec les citoyens d'une commune dotée d'un régime spécial, ils utilisent la langue de cette commune. Les services centraux communiquent dans les trois langues nationales. Si un citoyen s'adresse aux services centraux en utilisant une langue nationale, ils doivent répondre dans la même langue.

La dernière partie du troisième chapitre, c'est l'emploi des langues en matière judiciaire. Il faut dire qu'il a été formé en premier lieu pour protéger le prévenu. Il est vrai que toutes les procédures devant les juridictions civiles et commerciales et devant les tribunaux du travail, se déroulent dans la langue de région, mais le prévenu peut demander l'emploi d'une autre langue s'il ne comprend pas la langue de procédure. Les mêmes règles pour l'emploi des langues sont valables devant les tribunaux de police, les tribunaux correctionnels et les cours d'assises.

Les procédures devant la Cour de cassation se déroulent dans la langue utilisée pour la rédaction de la décision attaquée. Si le demandeur porte la plainte en allemand, le juge décide de la langue de procédure et ce sera le français ou le néerlandais.

La Cour constitutionnelle est composée de douze juges dont six sont néerlandophones et six francophones. Au moins un de ces juges doit faire la preuve de sa connaissance suffisante de l'allemand, mais les procédures s'y déroulent aussi seulement en français ou en néerlandais.

Finalement, j'ai évalué l'emploi des langues selon l'analyse précitée. En ce qui concerne les domaines réglés par la Constitution belge, je trouve l'emploi des langues y déterminé adéquat. Et aussi en évaluant l'emploi de langues en matière administrative selon la dite analyse, j'ai dû constater, qu'il est bien défini.

Dans le cas de l'enseignement, la situation n'est pas si idéale. La langue de l'enseignement est bien fixée, mais il n'y a pas les mêmes conditions pour tous les étudiants belges quant au choix de la seconde langue.

Néanmoins, le problème le plus grave, c'est l'emploi des langues en matière judiciaire. Sans doute, il doit être modifié par les législateurs pour donner les mêmes droits à tous les participants des procédures.

8 Glosář

Na základě této bakalářské práce jsem vypracovala francouzsko-český glosář, do kterého jsem zařadila termíny vztahující se k jazykové problematice v Belgickém království. Termíny jsou řazeny abecedně podle výrazů ve francouzském jazyce.

Francouzský termín	Český termín
Belge	1. <i>subst.</i> Belgičan, Belgičanka 2. <i>adj.</i> belgický, belgická
Bruxelles	Brusel
La communauté - La Communauté flammande - La Communauté française - La Communauté germanophone	Společenství, komunita - Vlámská komunita - Francouzská komunita - Komunita německé řeči
La commune - Les communes de la frontière linguistique - Les communes malmédiennes - Les communes périphériques	Obec - Obce jazykové hranice - Malmédské obce - Periferní obce
La copie conforme	Ověřená kopie
L'emploi des langues	Užití jazyků
Le Flammand	Vlám
Francophone	Francouzsky mluvící, frankofonní
La frontière linguistique	Jazyková hranice
Germanophone	Německy mluvící

L'interprète	Tlumočník
<p>La langue</p> <ul style="list-style-type: none"> - La langue allemande, l'allemand - La langue de l'enseignement - La langue française, le français - La langue maternelle - La langue néerlandaise, le néerlandais - La langue véhiculaire - La seconde langue 	<p>Jazyk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Německý jazyk, němčina - Vyučovací jazyk - Francouzský jazyk, francouzština - Mateřský jazyk - Nizozemský jazyk, nizozemština - Dorozumívací jazyk - Druhý jazyk (vyučovaný ve školách)
La loi linguistique	Jazykový zákon
Néerlandophone	Nizozemsky mluvící
La question linguistique	Jazyková otázka
Le régime linguistique	Jazykový režim
<p>La région</p> <ul style="list-style-type: none"> - La Région bilingue de Bruxelles-Capitale - La Région bruxelloise - La Région flammande - La Région wallonne - La Région de langue allemande - La Région de langue française - La Région de langue néerlandaise 	<p>Region</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dvojazyčný region Brusel-hlavní město - Bruselský region - Vlámský region - Valonský region - Region německého jazyka - Region francouzského jazyka - Region nizozemského jazyka
Le royaume de Belgique	Belgické království
Le traducteur	Překladatel

La traduction - La traduction simultanée	Překlad - Simultánní překlad
Le Wallon	Valon

9 Zdroje

Knihy

VON BUSEKIST, Astrid. *La Belgique, Politique des langues et construction de l'Etat, de 1780 à nos jours*. Paris; Brusel: Duculot, 1998. ISBN 2-8011-1179-1.

BLAMPAIN, Daniel., (ed.), *Le français en Belgique, une langue, une communauté*. Brusel: Duculot, 1998. ISBN 2-8011-1126-0.

VAN ISTENDAEL, Geert. *Belgický labyrint*. Praha: Cinemax Praha, 1998. ISBN 80-85933-24-1.

HAYT, Franz a Denise GALLOY. *La Belgique, Des tribus gauloises à l'État fédéral*. Brusel: De Boeck & Larcier s.a., 2001. ISBN 2-8041-3728-7.

HULICIUS, Eduard. *Belgie*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-191-4.

NEUMANN, Josef, Vladimír HOŘEJŠÍ, Václav KOLÁŘ, Václav VLASÁK. *Velký francouzsko-český slovník: I. díl A-K*. 2. vyd. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1992. ISBN 80-200-0234-0.

NEUMANN, Josef, Vladimír HOŘEJŠÍ, Václav KOLÁŘ, Václav VLASÁK. *Velký francouzsko-český slovník: II. díl L-Z*. 2. vyd. Praha: Academia nakladatelství Československé akademie věd, 1992. ISBN 80-200-0235-9.

LARIŠOVÁ, Markéta. *Francouzsko-český, česko-francouzský právní slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7380-111-3.

Cour de justice des Communautés européennes. *Les juridictions des États membres de l'Union européenne, Structure et organisation*. Lucemburk: Office des publications officielles des Communautés européennes, 2008. ISBN 978-92-829-0860-0.

Internetové zdroje

Les première et deuxième réformes de l'État. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/connaitre_le_pays/histoire/la_belgique_a_partir_de_1830/constitution_de_l_etat_federal/premiere_et_deuxieme_reformes_de_l_etat/

Les troisième et quatrième réformes de l'État. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/connaitre_le_pays/histoire/la_belgique_a_partir_de_1830/constitution_de_l_etat_federal/troisieme_et_quatrieme_reformes_de_l_etat/

Structure de l'État fédéral et des niveaux de pouvoir. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/la_belgique_federale/structure/

La Belgique, un État fédéral: L'État fédéral. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/la_belgique_federale/

Les autorités fédérales. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/autorites_federales/

Le Parlement fédéral. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/autorites_federales/parlement_federal

Régions. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z: http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/regions

La Région wallonne. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z: :

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/regions/region_wallonne

Les compétences des provinces. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/provinces/competences

Les institutions provinciales. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/provinces/institutions

Les compétences des communes. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/communes/competences/

La Communauté flammande. *Portail belgium.be: Informations et services officiels* [online]. 2010 [cit. 22. 2. 2012]. Dostupné z:

http://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/communautes/communaute_flammande

L'État belge: Situation géopolitique: une fédération de régions. LECLERC, Jacques. *L'aménagement linguistique dans le monde* [online]. 2011 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat.htm>

Le Parlement régional. *La Région de la Bruxelles-Capitale* [online]. 2012 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/accueil/3/1/le-parlement-regional>

Le Gouvernement régional. *La Région de la Bruxelles-Capitale* [online]. 2012 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.bruxelles.irisnet.be/a-propos-de-la-region/le-gouvernement-regional>

Les provinces. *La Communauté germanophone* [online]. 2010 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2838/5391_read-35061

Les communes. *La Communauté germanophone* [online]. 2010 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2839/5392_read-35062

La Communauté française. *La Communauté germanophone* [online]. 2010 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2835/5388_read-35058/

Les institutions de la DG. *La Communauté germanophone* [online]. 2010 [cit. 24. 3. 2012]. Dostupné z: http://www.dg.be/fr/desktopdefault.aspx/tabid-2827/5341_read-34672/

Géographie. *Fédération Wallonie-Bruxelles* [online]. 2001 [cit. 15. 4. 2012]. Dostupné z: http://www.federation-wallonie-bruxelles.be/index.php?id=portail_geographie

La commune par rapport aux autres niveaux de pouvoir en Belgique. *Site officiel de la Commune de Saint-Josse-ten-Noode* [online]. 2009 [cit. 18. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.stjosse.irisnet.be/index.php?id=34>

Communes de la frontière linguistique. LECLERC, Jacques. *L'aménagement linguistique dans le monde* [online]. 2008 [cit. 15. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetatcarte5.htm>

La Communauté germanophone de Belgique. LECLERC, Jacques. *L'aménagement linguistique dans le monde* [online]. 2008 [cit. 15. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueger.htm>

Région de Bruxelles-Capitale. LECLERC, Jacques. *L'aménagement linguistique dans le monde* [online]. 2008 [cit. 15. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/EtatsNsouverains/bruxelles-capitale.htm>

GOSELIN, Frédéric. La victime d'une infraction et l'emploi des langues. [online]. 2011 [cit. 22. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.justice-en-ligne.be/article286.html>

GOSELIN, Frédéric. Accident de la circulation à Bruxelles et emploi des langues devant les tribunaux. [online]. 2009 [cit. 22. 4. 2012]. Dostupné z: <http://www.justice-en-ligne.be/article84.html>

Zákony

KLOKOČKA, Vladimír a Eliška WAGNEROVÁ. *Ústavy států Evropské unie: 1. díl. 2. vydání*. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-466-8.

Belgie. Constitution coordonnée du 17 février 1994. 1993. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueconst.htm>

Belgie. La Loi spéciale du 8 août 1980 de réformes constitutionnelles. 1980. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat-loi1980.htm>

Belgie. Loi concernant le régime linguistique dans l'enseignement du 30 juillet 1963. 1963. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat-loi63.htm>

Belgie. Décret portant organisation de l'enseignement maternel et primaire ordinaire et modifiant la réglementation de l'enseignement. 1998. Dostupné z: http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiquefrn_decret98.htm

Belgie. Décret relatif au recours à un dialecte de Wallonie dans l'enseignement primaire et secondaire de la Communauté française. 1983. Dostupné z: http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiquefrn_decret83.htm

Belgie. La Loi sur l'emploi des langues en matière administrative coordonnée le 18 juillet 1966. 1966. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgique66.htm>

Belgie. La Loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire. 1935. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat-loi1935.htm>

Belgie. La Loi spéciale du 6 janvier 1989 sur la Cour constitutionnelle. 1989. Dostupné z: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/europe/belgiqueetat-loi1989CC.htm>